

СПОРТ
ПалгІайчера боксёр кьаман студенчески лига доакъашхо ва

16

ТУРИЗМ
Гидашца болх дІахьош, цар говзал лакхъяра тІехъа къахъегаш ба мехка

15

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ПАЛГІАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

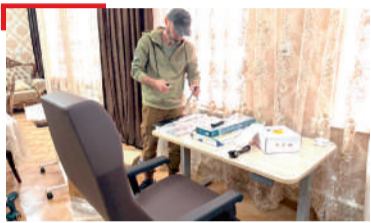
№16 (12743)
Бекарга бутт,
30 ди, 2026 шу

Газет арадувл 1923-ча шера майтсела бетта 1-ча дийнахъа денз

1973-ча шера «Сердало» газета «Сийлен хъарак» яха ордененнай

БИУХОЙ ХЪАШТАШ
СВО кхаь біухочун гІулакхага хъежар вай мехка

3

БОКЪОНАШ ЛОРАЯР
Къоаной Кхела кхетачен юкье дакъа лоацаш хилар МВД болхлой

4

ТИЕМА ГІУЛАКХАШ
Россе Турпалах Боканакъан Мустафайх бола дагалоаттам чоагІбир МагІалбике

6

БАРТ-ЦХЪОАГІО
Россе кьамий цхъоагІон Шу дездеш хилар Эбарга-Юрта

9

КНИЖКАЙ ЦІА
«Библиобийсо» ПалгІайчен кьаман библиотеке гулбир дикача хІаманна тІакхувраш

10

@gserdalo

vk.com/gserdalo

Дзен сердало

www.serdalo.ru

Говзанчаш кхебар
ПалгІайче, СКФУ дукха оагІонаш йола бувзам чоагІбеш я

2

Къахъегама толам

ПалгІайче дикагІа накъаш дола мохк ба, федеральни куран тІа

7

ГалгӀайчено ший проекташ, таронаш йовзийтаргья; КИФ-2026 дӀахьош

Султиганькъан Йоакъап

ДӀадоладелар «Кавказа инвестиционни кхетачен-2026» балха хьалхара ди. ЛоархӀамеча, боккхача гулламе дакъа лоачаш ба ГалгӀайч мохк, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГИР Кулгалхочун зарбан-болх лелабераша.

«Республика дегӀайоалаяра, инвестицеш юкьейахара, бизнес хьаллацара, йоккхий вахара проекташ кхоачашьяра из дика майда я. Кьилбаседа Кавказа из кхетаче мехкашта, федеральни центра, гулакхерча юкьарлонна юкьера къамаьл дӀадахьара дика таро я», - аьлар республикан кулгалхочо Келаматанькъан Махьмуд-Ӏаьлас.

Цига дакъа лаца тарлуш ба РФ премьер-министр Мишустин Михаил, вице-премьер Новак Александр, СКФО гӀолла РФ Президента викал Чайка Юрий, федеральни министерствай кулгалхой, бизнесменаш, кхелахой.

ГалгӀайчено гойтаргья ший дегӀайара нийса оагӀонаш, вахара юкьейоахаш йола проекташ, инвестицей таронаш.

«Керттердар да, цу кхетаченна РФ Президента Путин Владимира терко лоаттаеш хилар. Къаьстта цу тайпара майдаш вӀашагӀйохкаш хиларца, таро хул доазонаш дегӀадоаладара хьал тоаде», - аьлар Макшарипа Махьмуд-Ӏаьлас, республикан вахара-экономически оагӀорахьа делерхӀараш белгалдеш.

Цо иштта аьлар, Кавказа инвестиционни кхетаче, экономика дегӀайоалаяра дӀайохийтача тайп-тайпарча таронашца, инвестицешца дика аьттонаш хьакхолл бахархошта, предпринимательствон дакъ тӀа, экономикан тайп-тайпарча боахамашка.

КИФ-2026 йолаш, «Губернаторцара къамаьл» яхача сессе дакъа лаьцар вай Мехкадас

Султиганькъан Йоакъап

Кавказски инвестиционни кхетаче дӀайихьар «Губернаторцара къамаьл: Кавказагахьара лостам» яха лоархӀаме сесси. Из хьайийлар вай мехкадас Келаматанькъан Махьмуд-Ӏаьлас. «Сердалога» из хоам бир мехкадаь зарбан болх лелабераша.

«Кьилбаседа Кавказа моттигашта юкьера цьаьца пайдане хургдараш дӀа-хьа эца, къамаьл де аьттув бола моттиг яр из, дега тоам беш дар

вай республика цу юкье лоархӀаме дакъа дӀалоацаш хилар. Цу сессе оаха дийцар хӀама тоадарцарча керттердарех, кердадарех. Дог тийшша оалалу сога Кьилбаседа Кавказ хӀара денца чӀоагӀагӀа инвесторий терко тӀаозаш йолга, хӀаьта вай республика къаьстта моттиг дӀалоацаш я укьаза», - белгалдир республикан кулгалхочо Келаматанькъан Махьмуд-Ӏаьлас. Мехкадас хьоахадир вахара-экономически хьалаца, республикерча промышленностаца дувзаденнараш дикка тоалуш доагӀилга, доккхий хувцамаш

хиннилга.

«Къаьстта терко йир сессе экологена. Белгалде лов, 2026-гӀа шу ГалгӀайче аз экологен шу да аьнна къоастадаьлга. ХӀаьта из ший бух болаш да... Йоккхий проекташ кхоачашьеш да тхо тахан, гонахьарча Ӏалама цар новкьарле, зе дергдоацаш терко лоаттаю оаха», - аьлар вай Мехкадас.

Кьилбаседа Кавказа юкье улл республика, цунга хьежжа тайп-тайпара беркате хургйола проекташ кхолла кийча да тхо. Цул совгӀа, инвесторашта, республикан доазон тӀа къахьега ловш барашта,

цхьаккха бюрократизм йоацаш дика аьттув лу. Къахьегама оагӀонцара бувзам лелабе, пайдане хургдола хӀама доаржаде ловчар оагӀув хьаллаца, царца гулакх леладе кийча ба мехка. Тахан республике дикка даржаш да ИТ-оагӀонца дувзаденнараш, шоай мехка къахьегаргдола къона говзанчаш кийчбеш, арахецаш ба тахан.

«Губернаторцара къамаьл» яхача сессех, Кьилбаседа Кавказа моттигашта юкьера лоархӀамеча бувзама хӀама чӀоагӀдара тӀехьа баьккха гӀа хилар», - аьлар вай Мехкадас.

ГалгӀайче, СКФУ дукха оагӀонаш йола бувзам чӀоагӀбеш я

Султиганькъан Йоакъап

ГИР Кулгалхочо Келаматанькъан Махьмуд-Ӏаьлас, Кьилбаседа Кавказа федеральни университета ректора Шебзухова Татьянас бувзам лелабе баргчӀоагӀам бир, яхаш, дувц «Сердало» газетага республикан кулгалхочун зарбан-болх лелабераша.

«БаргчӀоагӀам бир цхьана болх дӀабахьа, республикай дешара, лакха говзал йола боллой кийчбеш. Цунна чудоагӀаш да тахан эшаш йолча балха оагӀон говзанчаш кийчбар, къаьстта уж балха говзалаш Юмаяр. Уж ГалгӀайчен вузашка йоацараш я. Иштта лаьрхӀад экономикан, вахара доакъой, Ӏаьдала балха говзанчаш кийчбара дикал лакхье», - аьлар Макшарипа Махьмуд-Ӏаьлас, баргчӀоагӀама мах беш.

ДӀахо цхьана дӀаьхьа лаьрхӀад Ӏилман проекташ, цо новкъостал дергда уж юкьейа-

ра, кхоачашьяра, вузашта юкьера бувзам лелабара, дешархой профессионални дакъ тӀа болх дӀабахьара, иштта кагирхошта ловш дола тайп-тайпара хаттараш кхоачашдара, дешара

кхетаченаш дӀаьхьара.

Мехкадас аьлар, цу хьакьехьа лоархӀаме да ГалгӀайчен кагирхошта дикал йола дешар Ӏалашдар, дика профессии карьерзаяр, дӀахо шоай къахьегама

никь дика дӀабахьар.

«СКФУ - дика новкъост я, тхо тешаш да, цу бувзамах боккха пайда баргба аьнна», - белгалдир ГИР Кулгалхочо.

Эггара эшача хана, уллув хилар

СВО кхаь блухочун гулакхага хьежар вай мехка

Гягенакьян Марина

«Дакхен лорабой» яхача ганзо, массахана новкъостал деш, оагув хьаллоацаш бувзам лоттабу тѐма операце доакъашхошца, ветеранащца. Хѐаьта къаьстта йоккха терко лоттае езарех ба тѐма аренашка лозабѐ цѐабѐакха залапхой бола ветеранащ.

Укх деношка вай республике хьакхаьчар иштгача хьале болча ветеранащта шоай цѐагѐа цѐаьца гулакхаш де гу деш бола «Хѐакъале цѐа» яха гѐирс. Тѐма операци дѐаьчоча моттигашка гетгара цѐагѐа лозабѐ волча кхаь блухочун цѐагѐа оттаеш я уж хѐамаш. Тѐма декха-

раш кхоачашдеш латташ, ийккхача минах ког боацаш висар блухо Кѐоастой Руслан. Иштгача тѐма аренашка цѐагѐа лозабѐ болаш цѐабѐакхаб ветеранащ Бохтаранакьян Мухьмад, Гягенакьян Јамархан.

Дегѐа маьженаш тахан дикка болх беш яц цар. Дегѐа хьал меттадоаладе хьожаш, дуккхача бетгашка дарба деш хиннаб уж, тахан а лорашкара гу эшаш ба. Мехка кулгалхоша гу деш, кастта цар цѐеношка вахара хьал атгача доаккхаш дола гѐирсаш оттадергда. Залапхой болча тѐма ветеранащта эшар, дезар фуд техка, кухне лоттаю хѐамаш, «Хѐакъале цѐа» яха гѐирсаш, компьютер, робот-пылесос, тайп-тайпара датчикаш,

хѐакъал дола колонка, розеткаш, моллагѐа хѐама ийшача хоам бе йиш йола «залтингаш», иштгача кхьдараш а Јалашдаьд тахан.

«Цѐагѐара хьал атгача доаккхаш, сайна гу дарах доккха баркал ала лов сона! «Дакхен лорабой» яхача ганза доакъашхой сагѐа хилда иштгача терко еш хиларах», - аьлар ветеран волча Кѐоастой Руслана. Тѐма операце ветерана чуденнача дехара ларах тохкам беш, деррига теркалдеш, ха йоаккх ганза болхлоша. Эггара цѐагѐагѐа залапхочунна эшар фуд хар да лоархѐама. Царна гу лоттадеча програман юкѐе 86 тайпара хѐамаш я тахан. Цу юкѐе да «Хѐакъале цѐа» яха гѐирсаш, болх бе кѐоастаеш моттиг, залапхочун хьалага хьежжа тоаяь кухни, иштгача

тоаяьй ниѐ, хѐаелла, дѐакъовла залапхочунна атта хургдолаш, пандусаш, кхьдараш.

«Цу оагѐонцарча хѐара проекта дикка хьожаш ха йоаккх оаха. Залапхой болча ветеранащта шоай цѐагѐа гулла лела, цѐагѐара гулакхаш кхоачашде, арабовла, моллагѐа хѐама ийшача хоам бе аттагѐа хургдолаш влашагѐелла я программа, деррига чулоацаш. Тхона цѐагѐа лоархѐама да залапхо ше уж гулакхаш кхоачашде аьттув болаш хилар, из да-кх керттердар цу балхаца. Тахан царна халадар ма хулла атгача даккха хѐажар эггара цѐагѐагѐа терко е езарех да», - дийцар тхого интервью луш «Дакхен лорабой» яхача ганза моттигерча филиала кулгал деча Оздой Муслима.

Вай мехкарча СВО доакъашхошта гу дергда тѐма прокурора Лезьев Александра

Гягенакьян Марина

Бахархой тѐаийбеш хиннача дийнахѐа тѐакхихѐа хаттарий ларах, тѐма операце доакъашхошта гу деш хургва тѐма прокурор Лезьев Александр.

«Шоай вахарца дувзаденнача цѐаьца кхоачамбоацарех дувца баьхкар СВО доакъашхой, цар гаргара нах «Дакхен лорабой» яхача ганзе. Тѐма ветеран яха цѐи хѐаьцарца, цѐаьца бокъонашца, дегѐа могашал меттаоттаряца, иштгача кхьдарашца дувзаденна дар тѐакхихѐа хаттараш. Тѐма прокурорага гулла эггара керттердараш дашха аьттув хилар наьха. Дѐахо тахка дезача хатта-

рашка гулла дехараш чуделар цу дийнахѐа», - дийцар тха газетага.

«Техан тѐма декхараш кхоачашдеш латтарий бокъонаш

боагѐагѐа боараме лораергийолаш терко е езаш да тхо. Ветеранащца, цар дезалашца кхетаче дѐаьхош хилча дикагѐа довз цар вахарера кхоачамбоацараш», -

аьлар Лезьев Александра.

Белгалде деза иштгача бола болх дѐакхѐаьар тахан тѐма доакъашхой, цар дезалий вахаре лоархѐама долга.

Москверча муниципальни кхетаче, бѐаб совгѐа дехар чуденнад вай республико

Султиганакьян Йоакьян

Вай мехкадас Келаматанакьян Махьмуд-Јаьлас лоархѐама я аьнна белгалѐаьча Москверча муниципальни кхетаче дакѐа лоацаш, бѐаб совгѐа дехар чуденнад республико. «3Јамига Дакѐе - Россе низ» яха Ерригача Россе III муниципальни кхетаче дѐаийхѐар Моске.

«Кѐаьегар» яхача Ерригача Россе муниципальни преме лауреаташ белгалбир цѐага. 2024-ча шѐра «Кѐаьегар» яхача преме дакѐа лоацаш, россиянаша 63 эзар совгѐа дехар чуделар.

«Эггара лоархѐамагѐа дар цѐага «Дакхен гулакхе латташ денал, турпалал гойтар» яхача оагѐонца белгалбалар. Из духхѐал преми хинна Јац, боккхача мехка хѐама тоадара тѐхѐа хьинаре, бехктокхаме кѐаьегаш хѐабоагѐарашта терко яр да. Россе Президента Путин Владимира белгалдир, наха хѐо лархѐар, хѐох тешар къаьстта муниципалитеташка цѐагѐагуш долга. Цу яхѐашка дакѐа лаьцар вай республико а.

Илдарха-Гѐалий тѐарча администраце 54 дехар чуденнад, царна юкѐера 28 дипломанташ хилар. 51 дехар дар Наьсарера чуденнача 26 дехарех 9-х дипломаш делар», - белгалдир вай мехкадас Келаматанакьян Махьмуд-Јаьлас.

Мехкарча муниципалитеташка хьинаре, бехктокхаме кѐаьегаш бола нах белгалбеш, цар толамаш гойташ йола цу тайпара яхѐаш цѐагѐа лоархѐама йолга теркалдир республикан Кулгалхочо.

Бахархошта цѐаьца кхоачамбоацараш кѐоастадара тѐхѐа дешаца, гулакхаца новкъостал деш ба уж. Федеральни оагѐонца уж белгалбар, цар кѐаьегама хам бар дѐахойодача хана шоай гулакх кхы а дикагѐа дѐадаьха дог ураоттадеш, низ чуболийташ да.

Георгиевски зѐгаш дѐадекѐагѐа боламе, дакѐа лаьцар Магѐалбикерча кѐонача эскархоша

Гѐазданакьян Ахьмад

Георгиевски зѐгаш дѐадекѐагѐа бола болам дѐабихѐар Магѐалбика моттигашка кѐонача эскархоша. Дагалоаттама, цѐханкхетара цѐай хѐахилар цу гулакхаш.

«Дакѐа дѐабихѐа турпала никѐ бицѐабар хилар цох кѐонача эскархошта. Коталон белгало йолча цун исторех дувцар цар бахархошта», - йоах «Сердалога» бенача хоама тѐа. Цѐагѐа раьза долаш лийлар бераш, из гулакх дѐаьхош.

Боккхача мехка истореча бувзам болча къамашта из лоархѐама долга теркалдеш бахархошца къамаьл дир цар. Коталонга кхача гѐертгаш; майралца, деналца моастагѐа чѐа духхѐалаьтгача даьй истори дийде бокѐо яц вайх цѐанне!

**Бокъо йоацаш
тока саьргех
дӀахоттабе-
ннаний ток
дӀахоадае,
арабаьлар
Россетий
болхлой Эбарга-
Юрта, укх бетта
27 дийнахьа**

Галой Муса

**«Къилбаседа Кавказа Рос-
сетий - «Ингушэнерго»
болхлой бокъо йоацаш
ток йоаерашта духьала
рейд дӀахьа арабаьлар.**

Бекарга бетта 27-ча дий-
нахьа Эбарга-Юрта дӀабихьар
из болх. Бокъо йоацаш токах
дӀахоттабеннарашка из хӀама
боагӀача боараме бокъонга-
хьа дакхар дех Россета къа-
хьегамхоша, нагахьа шоашта
ток дӀахоадаяр ца дезе.

Цу оагӀонца оттаяь чоагӀо
йоацаш, ток йоаер Иаьдала
бокъо йоаеш да. Цу гӀулакхо
лертӀа болх хьабайтац
наьха цӀагӀарча токаарча
гӀирсашка, дукха кхоачамбо-
ацараш хул, цӀераш ювлаш
нийслу.

ХӀаьта эггара кхерамегӀдар
- хатар хинна, саг валар да.
Республикерча массайол-
ча шахьарашка, юрташка
дӀахьоргьа рейдаш.

**Ялх герз цхьан
дийнахьа
дӀаделар
бахархоша
Иаьдалга**

Султиганаькъан Йоакъап

**«Герз» яхача бахархошта
юкье боаржабеча балхага
гӀолла, ялх герз дӀачуделар
Иаьдалга бахархоша цхьан
дийнахьа. Из хоам «Серда-
лога» бир МВД. Иаьдало до-
аржадеш дола из гӀулакх
дикка пайда беш, бахархой
цу оагӀонцара кхетам сома-
боаккхаш да.**

Бахархошта хьалхадоаккх,
бокъо йоацаш цӀагӀа дӀадилла
герз улладар бехтокхаме
озаш хӀама долга. БӀаьзза
дикагӀа да из дӀачуделча,
Иаьдало ахча а лу хьона из ба-
хьан долаш.

«ДӀадахача дийнахьа ялх саг
вера МВД болхлой болча герз
дӀачудала ловш», - йоах МВД
бенача хоам тӀа. ДӀачуденнача
герза юкье я мажара топ, чара-
хьал деш лелаю топаш, тепчаш.

Хара герз ший исто-
ри долаш да, хӀаьта эггара
лоархӀамагӀдар - хила дез-
зача моттиге из дӀакхачар.
Цхьадола герз МВД Тохкама-
криминалистически моттиге
дӀадахийтад тахка аьнна. По-
лице болхлоша юха а кхайка-
рал ду бахархошка. Боккъал а
ма улладе шоай цӀагӀа герз,
дӀачуле из Иаьдалга, яхаш.

Къоаной Кхела кхетачен юкье дакъя лоацаш хилар МВД болхлой

Султиганаькъан Йоакъап

**Къоаной Кхела кхетачен юкье
дакъя лоацаш хилар МВД болх-
лой. Из хоам «Сердалога» бир
цу моттигера.**

«Наьсарерча администра-
це дӀайихьача боккхагӀбарий
оагӀон кхетаче дакъя лоацаш бар
мехкарча чурча гӀулакхех йолча
министерствон кулгалхочун
гӀонча, полице полковник Мам-
маев Багомед, полице полков-

ник, моттигерча МВД Госавтоин-
спекце оагӀон кулгалхочун дек-
хараш кхоачашдеш вола Зура-
банаькъан Султан, СКФО Россе
МВД ГУ Юкьарча оагӀон доакъ-
ашхо Гаданаькъан Муса, респу-
бликерча МВД ветераний оагӀон
хьалха латта Котанаькъан Мухь-
мад-Сали», - дийцар тха газетага.

Таханарча дийнахьа эггара
лоархӀамагӀа дола хаттараш до-
ашхаш хилар кхетаче. Мамма-
ев Багомед белгалдир, МВД
балха отта безам барашта гӀо

дергда, аьнна; иштта хьалхадаь-
ккхар, интернета оагӀонашка
гӀолла тийшаболх боаржаберех
лоралуш хила безилга; нагахьа
шоай цӀагӀа уллаш герз дале, из
Иаьдалга дӀачулуш хила, аьнна.

Зурабанаькъан Султана дий-
цар тахан вай наькъашка лат-
тача хьалах, хатараш ма хулла
лаьгӀде гӀерташ ГИБДД болхло-
ша лоаттабеча балхах. Наькъаш-
кара бокъонаш лораш боаца-
раш тахан вайна юкье болаш ба,
даггара къахьегаш латте а. Га-

данаькъан Мусас, Котанаькъан
Мухьмад-Сале боккхийбараш
тӀахьийхар; машинаща, гӀаш
леларашта наькъашкара бокъ-
онаш лораяр чоагӀа лоархӀама
долга хьалхадоаккхаш хила,
аьнна.

Белгалде деза, иштта йола
кхетаченаш дӀакхачар, карарча
хана эггара лоархӀамагӀа хинна
латтараш тохкаш, доашхаш болх
лоаттабар чоагӀа эшаш долга,
цох боккха пайда хьабоалилга.

Тема сийлен шахьаре - МагӀалбике «Коталон диктант» яздыр

Гаданаькъан Ахьмад

**МагӀалбикерча Орджо-
никидзе С. цӀерах йолча
парке, лоархӀама болх
дӀабихьар. Къамашта юкье-
ера «Коталон диктант» яха
болам хьаллаца гулбелар
Сийлен Мемориала юхе
шахьара бахархой. «Цхьа
боккъонца дола цӀай долаш**

санна хетар цу доазон тӀа.

Коталонга бодача наькъ
тӀа фашист, лира тохаш, вай
лаьтташкара аравоаккхаш
лаьтта деналах бизза хинна
блухой, боккхача тӀема исто-
ри духьалъувттадеш бар цу
доазон тӀа гулбеннараш», -
дийцар «Сердалога» шахьа-
ра аминистраце зарбан болх

лелабераша.

Техьара бланкаш
дӀачуенначул тӀехьагӀа а дӀа-
хьа ца къасташ, атта ца хин-
нача тӀема истореца дувза-
деннача хаттарех дувцаш,
лаьттар болама доакъаш-
хой. ТӀема сийлен шахьар
йолча МагӀалбике бахархош-
та лоархӀама гӀулакх дар из.
«Коталон диктант» яхача

боламо вайна хьагойт, тӀема
истори цӀаккха а дицда-
ла йиш ярех доацилга, Ко-
талонга кхача гӀерташ, док-
кха Изап лайнарараш вай де-
гашка массахана баха без-
илга. ТӀема исторена, тӀехьа
тӀабоагӀарашта юкьера тӀий
да из. Тайп-тайпарча хана-
га кхача нах бар из болам
хьаллаца арабаьннарараш.

Юкъара гѳулакх

Галгайчен КСВОс, «Даьхен лорабой» ганзо чоагидир шоайла бувзамаш леладар

Газданаькъан Ахмад

Галгай Республикерча «Даьхен лорабой» паччахьалкхен ганза филиало, моттигерча Даьхен бѳухой дезала Комитето чоагидир шоайла гѳулакхаш леладара хьал, цар барт бир йаьхача хана бувзам лелабара тѳехьа. Из дувзадена да лаьрххѳача тѳема операци ветеранашта, цар дезалашта, иштта тѳема операци даьхьош човнаш хиннача бѳухошта массайолча оагѳорахьара новкъостал лоттадара цаѳ йола оагѳув хьакхолларца, яхаш, дийцар «Сердало» газетага Галгайчен КСВО кулгалхочо Эсамарзанькъан Галаудина.

«Ши моттиг вѳашагѳхетаро таро лургьа дикагѳа пайда болаш, вахаре гѳо ду хаттараш кхоачашде, лорий новкъостал лоттаде, уж бахача моттигашка дѳа а ухаш, цар оагѳув хьаллаца. Шоайла бувзам лелабе чоагѳо яро белгалду, Даьхе бахьан шоай декхар дизза кхоачашдеш латтарий хьашташк хьажара юкьарло а паччахьалкхе а терко еш йола.

Тайп-тайпарча мотти-

гаша цьхана болх даьхьош хилар, паччахьалкхен хьал чоагѳидалара лоархѳаме оагѳув я, царна дикагѳа дола вахара хьалаш лахара», - аьлар тхоца къамаьл даьчо.

Даьхен бѳухой дезалий Комитет, «Даьхен лорабой» паччахьалкхен ганза моттигерча филиал цаѳ хинна дѳаэттар Даьхе лораерайра, цар гаргара нах хьаллаца гѳулакх даьхьоча. КСВО керттара дакъа дѳалоацаш я бѳухой дезала эхь-эздеда, бокьоний оагѳув лораера, цо новкъостал ду эггара чоалханегѳа дола хаттараш кхоачашде. Ший оагѳорахьара «Даьхен лорабой» ганзо ѳалашо ю ветераний массайолча оагѳон терко лоттаеш хилара, царна лорий новкъостал, вахара а ахчан а хьалаш лоттадара: могашал тоаяра, уж бахача моттигашка дѳаухаш, царна доагѳаш дола ахчаш дѳадалара, кхьча даькъ тѳара дешар царна юмадара.

Иштта бувзам лелабаро таро лу республикан пайда луш бола болх дѳабахьа, хѳара саг бокьо йолаш ва профессионални новкъостала. Цу тайпара вѳашагѳбеллаца балха даькъ тѳа белгалйоалаш я цьха оагѳув

- Россехьашта кхоачашдеш латтарашта терко яр, иштта цар дезалашта тешшаме кхоачаш хилийтар. Цул совгѳа, барт баьраша низ вѳашагѳтохаргѳа дагалоаттама кхетаченаш даьхьоча, Даьхен бѳухой турпала гѳулакхаш сийленгашца чоагѳидеца. Из да кхувш йоагѳаца тѳехьенна патриотически кхетам балара кѳийле еш хилар, цьха дезал бусаргѳац йоагѳаш йола терко йоацаш.

Бартчоагѳама кулг яздар лоархѳаме да Галгайченна. Цо къаьгга хьагойт ѳаьдал, юкь-

арлон организацеш юкьара цьха гѳулакх дѳадахьара кийча хилар. Цо чоагѳиду Даьхен лорабой хьаллоацаш хилар, из тахан керттара таронаш вѳашагѳтоха езаш дола лоархѳаме дош да.

Паччахьалкхен ганзо, юкьарлон комитето хьакхолл бѳухошта хьалхашка нийслуш дола чоалхане хаттараш кхоачашду чоагѳа кѳийле. Цу тайпара барт хиларо, цьхана болх бе кийча хиларо деш дола новкъостал а овсаре хулийтаргѳа, иштта барт- цьхоагѳо хилар гойтаргѳа.

Наьсарера хин турбаш тоае арабаьннаб болхлой

Султиганаькъан Йоакьап

Цьхаьца моттигаш тоаеш, бокьа болх ба Наьсаре даьхьошбар, бѳаьстен денош хьаьэттача денз. Из хоам «Сердалога» бир мэре зарбан болх лелабераша.

«Понганаькъан цѳерах болча урамера шоаш дургардар дѳа яьнна мукхѳийа турбаш хувцаш боаьх тахан. Дукха ха яр хин турбаш хувца езаца хьале кхьаьча. Шаьхара администратце, хин оагѳонцарча цаѳ волча оператора соцам баь, даьхьош болх ба из», - йоаьх тхога бенача хоамо.

400 метрага кхоачаш йола турбаш я тахан хувцаш латтараш. Царна когаметта дикагѳа лоархѳа, сомал дукхагѳа дола турбаш чуйоаьжаш латт.

Боагѳаьча боараме хий, газ, ток хилар хѳара сага ваьхаре лоархѳамеча гѳулакхех да, цунга хьеьжа шаьхара моттигашкара кхоачамбоаьцараш юстардахара тѳехьа ма хулла кхьаьегаш ба мэре.

Берий йоакхо еш

Депутаташа могадераша тоаду Заьзгакьонгий-Юртара вахара хьалаш

Газданаькъан Ахмад

Галгайчен Магѳалбика кхален Заьзгакьонгий-Юртара вахара хьал тоаде лаьрххѳа бола болх вѳашагѳбеллаб. Уж хувцамаш дара керттара маѳан да - кхувш йоагѳаца тѳехьенна дика дегѳаьра эшаш дола хьалаш лалашдар. Цу балха чудоагѳаш да берашта дешара, салоѳама дика хьалаш хьакхоллар. Уж ваьхаре лоархѳаме проекташ кхоачашгьара дика новкъостал ду «Цаѳ йола Росси» яхача парте.

«Заьзгакьонгий-Юртара ваьхара хьалаш хьакхоллара керттара дакъа цу юкье дѳалоацаш ва Магѳалбика кхален депутатединоросс ѳаьленаькъан Дауд. Цо цу юкье дика дакъа лоацаш а, моттигерча юкьарлонца дика бувзам лелабеш а хиларах, уж хаттараш кхоачашде таро хул. Вай юрташкара ваьхара кѳийле чоагѳаьр - из республикан хургдолчун йоллаш йола лард я. Тхо хьожаш да, Заьзгакьонгий-Юрта даьхача берий а шаьхарашка даьхарий санна дегѳаьхара лерттѳа таронаш хилийта», - аьлар «Сердало» газетага «Цаѳ йолча Россехь» моттигерча даькъе.

Тахан Заьзгакьонгий-Юрта дика кѳийле еш латт юртара баьхарошта ваьхара хьа-

лаш хьакхоллара. Депутаташа шоашта хьалхашка оттадаьча керттара декхарех цаѳ да моттигерча №26 йолча ишкола лорий болх кердаьккхар. Лоархѳаме да берашта, цар даьшта-ноаношга цигарча царгий лора кабинета болх дика вѳашагѳбелла хилар.

Депутата ѳаьленаькъан Дауд, иштта «Цаѳ йолча Россехь» хьаллоацаш, ерига царгий лора кабинет хийцаь, эшаш бола гѳирс оттабаьб. Укх заман гѳирс цу кабинет латташ хиларо таро лу лакхача боараме, аттача хьалашка бераш-

та эшаш дола лорий гѳулакх лоттаде.

Царгашца дувзадена дарба дара, хѳанз бераш шоай ишколера арадала дезаш дац. Даьй-ноаной кхален центре баьх безаш бац цу гѳулакха. Массакхана говзанча ший балха моттиге хилар баьхан долаш, юхьанца нийслуш долча лазарашта дарба де таро я. Хѳара денна лоттадеш дола лорий хьалаш массазарча дешара юкье доагѳаш да, цунца цьхана таро хул кхувш йоагѳаца тѳехьен могашала терко лоттае.

Моттигерча культуран Цагѳа тоадара болх даьхьош ба, цига лаьрхѳад культурансалоѳама хьашташ кхоачашде.

Халкъа депутата ѳаьленаькъан Дауд, иштта №26 йолча ишкола кулгалхоча шоайла бувзам лелабарах; хьалхашка нийслуш дола декхараш кхоачашде таро хул. Культуран Цѳен болх юхасоцаргѳоацаш, балха моттигаш лораьра культуран болхлошга №26 йолча ишкола даькъ тѳа моттиг нийсйир.

Цу тайпарча хьало дика толамаш гойтар. Салоѳама болх

юхаьсацарал совгѳа, дикагѳа дегѳаьрагѳаш ба. Тахан юртара культуран болхлоша кулгал деш, даьхо юмалуш да 40 бер. Берашта лаьрхѳа я исбахьален, халхара кружокаш, иштта кхьодола кулгаговзала балхаш даьхьош да. Хѳанзарчоа кхьча майдан тѳа болх бе безаш хиларо берашта хьаде хѳама делар, шоай цѳенна гаьна доацаш. Цу масало хьагойт, ѳаьдала болх вѳашагѳбелла хиларо моллагѳа хьалашкара аравала таро лу, баьхархой хьашташ хьалхарча мугѳаре оттадеш.

Баьча балхах дувцаш, Магѳалбика кхален совета депутата ѳаьленаькъан Дауд дувзадена хаттараш, юкье ца дуташ, кхоачашдеш хилар: «Лоархѳаме да тоадара болх даьхьоча юкье а берий таро хилар дегѳаьха, кхоллама болх лелабе, эшача уж хьаллаца йиш хилар. Цу даькъ тѳа тха аьттув боал цаьаьдаш кхувш йоагѳа тѳехье дегѳаьйоалае; дешара, лорий, кхоллама болх цьхан даькъ тѳа вѳашагѳа тѳа дѳабахьа.

Цу дерригане тешал ду, дикка уйла еш хьаьдаьча хѳама юкьера кхоачамбоаьцараш дѳаьдохаш хилара; цул совгѳа, керда бувзамаш леладе а аттагѳа хул».

6 ТИЕМА ГИУЛАКХАШ

Шолжа-Шахьарера кхо урам тоабе арабаьннаб болхлой

Гаьгенаькъан Мартина

Шахьара моттигаш тоярах йолча федеральни програмага гюлла Шолжа-Шахьарера кхаь урама хьал меттадоаладе арабаьлар болхлой. «Восточни оалача урамера гашлой никъ тоабаь, догган хиш дгаухаргдола моттигаш тгара болх чакхбоаккхаш боакк карарча хана. 500 метрага кхоачаш бола никъ тоабе лерхI укхаза.

Лермонтова цIи лелача ураме гаш леларашта никъ булларгба, иштта керттера никъ а тоабегба. 200 метрага кхоачаш бола никъ ба меттабоалабе безар.

НурадиловгIар оалача ураме кьаьнара трансформаторни станци тоаеш, дахчан боагIаш хувцаш боакк. Из моттиг баьцарьерзаергья, машинаш Махмуд-Али Калиматов открьл сессию «Диалог с губернатором: вектор на Кавказ» на КИФ-2026 йовутта доазув кьоастадеш. Иштта гашлой никъ билла, керттера никъ тоабеш кьаьнегаргда», - йоах тха газетага бенача хоамо.

«Бахархой хьал аттачхьа доаккхаш, Гиулакх да из. Урамий хьал боагIача боараме хилийтар керттерча декарех да тахан», - белгалдир мэр волча Гумаранькъан Аслана.

Россе Турпалах Бокананькъан Мустафайх бола дагалоаттам чоагIбир МагIалбике

Гаьгенаькъан Мартина

МагIалбикерча №3 йолча ишколе тIема операценона юкье вахар хаьдача Бокананькъан Мустафайна лаьрхIа «Турпала Парта» хьайийллар. Из хоам «Сердалога» бир «Даьхен лора-

бой» яхача ганза зарбан болх лелабераша.

«Лакха майрал, денал гойташ тIема декхараш кхоачашдеш лаьтгача Бокананькъан Мустафайна Россе Турпал яха цIи елар. Цун сийна хетаяьча кхетаче гулбелар

хьакимаш, турпала цIарIаранах, ишколера хьехархой, дешархой.

«Даьхен лорабой» яхача ганза болхлочо Коазой Хьамида доккха баркал аьлар денал, яхь, майрал дола воI кхевача даьна, нанна. Иштта кхетаче хьоахадир,

турпала бераш шоай даьникъ бовзаш, цун цIи дагалоаттаеш ураоттабарах», - йоах тхогарча хоам тIа. «Турпала Парта» хьаеллар цу сага деналах, майралах бизза хинна никъ бовзийтара тIехьа лоархIаме да», - дийцар тха газетага.

Чернобылерча АЭС хиннача хатара юкье дакъа лаьцараш дагалаьцар МагIалбике

ЦIаккха а дицлургдоаца денош

ГIазданаькъан Ахьмад

ХIанзчул 40 шу хьалха Чернобылерча АЭС хиннача хатаре дакъа лаьцараш дагалаьца, сийленг оттадир тIема сийлен шахьар йолча МагIалбике. Цига хинна ветеранаш, шахьара администрати, гIо деш бараш, иштта бахархой гулбеннабар цу гиулакха лаьрхIача кхетаче. Из доккха хатар хинна итгаш шераш дIадаьннад, 1986-ча шера, шоай уйла ца еш, цига оарцагIбахараш дагалоацаш хилар из мемориал.

«Из сийленг - кхера хинна Iац. Цу доккхача, унзарча хатаре оарцагIбахарий цIераш йиц ца еш дола хIама да из. ТIехьа тIабоагIарашта а довза дезаш истори да. Шоай кьаман деналах бизза бола кьонгаш Чернобыле гIо де бахалга ха деза кьонача тIехьенна», - дийцар «Сердалога» МагIалбикерча администрате болхлочо Бохтарананькъан ИбрахIима. Дагалоаттама, сийлен моттиге оттадир сийленг. Цу наха баркал оалаш хиннараш дукха бар кхе-

таче. Исторега гIолла вайна хов, 1986-ча шера Чернобыле эттар мел доккха, унзара хатар дар. Дукха адам дар кIалдиса хиннар. Массайолча моттигашкара дог лазаш бола нах гIо де отарах, миллионаш адам атомни станци ийккхача моттигашкара кIалхардаьккхар.

Цига дакъа лоацаш хиннача вай мехкахошта майдилгаш, лоархIаме грамоташ елар. Кхетаче дакъа лоацаш хиннача хьакимаша белгалдир, шоай унахIенон уйла ца еш, хало тIакхавчача наха гIо де бахараша гойта турпалал вIалла хам баь, мах баь варгвоацаш долга. Республике, шахьаре цар даь гиулакх диценнадац е дицлурга дац! Тахан дагадоха этгача, чоагIа унзара хьал дар Чернобыле этта хиннар. Массайолча моттигашкара адам тIадехаш, новкъостал эшаш дар цига цу хана.

Дуккхача шерашка могаш, маьрша болаш баха даькъа лабийцар хатара юкье дакъа лаьца ветеранаш. Иштгача халача деноех шоаш чакхбаьннабале а, тахан а дуккханешта масал долаш, вахара никъ

дIахохьош ба цига хиннараш. Цхьаькха керда сийленг хилар тIема сийлен шахьаре. Цу мемориало бахархошта, ураотташ лаггача кьонабарашта массахана дагалоаттадергда, бокьонца бола турпалаш уллув болга... Доккхача хатарцара бувзам гойташ йола моттиг хилар цох. Чернобылски АЭС, цIаьхха, болхлошта вIалла дагадоацаш

этта хиннача хатарах-м тахан а дувцаш лаггаш да дерригача дунен тIа, хIана аьлча иштта дицлургдаьх дацар из кьемат.

Сага нигатага, уйлашка хьежжа хул цун вахара никъ а. Бокьонца бола турпалаш тахан вайна юкье бахаш ба, деналца, майралца моллагIча хатара духьалботта везилга кьонабарашта хьалхадоаккхаш. Цар

хам баь даргдац вай цIаккха а! Исторе чоагIенна яха йисай турпалал гойтача цар цIераш, царех дукха дувцаргда тIехьа тIаьоагIача хана а, кьонача тIехьенна масал гойташ. Кхы ма отгалда из тайпара хатар! Шоай са ца кходеш кьахьийгараш иразе, беркатаца, гIозаленца бахалба дуккхача шерашка!

Мах бу моттигаш даяхар тладожадаьд мехкарча УФАСо МагIалбикерча хьакимашта

Гаьгенаькъан Мартина

МагIалбик-Шахъара паркера цхьацца хIама йохкаш йола моттигаш даяха, аьнна, тIадиллад УФАСо цигарча хьакимашта. Из хоам «Сердалога» бир цу моттига зарбан болх лелабераша.

Цигарча хIама йохкаш долча чьатарий, тикилгий гIулакхех йолча муниципални акта массехк оагIонга хьежа, оттаяьча чIоагIон хамоццале чакхъяннилга теркаме лаьца, бокъоно дIабеха болх дIабехьа безаш хилар УФАС. Массехк кхоачамбоацар зийра цо, каьхаташка хьожаш. Ма дарра аьлча, дIадахача шерарча оагIой бетта ха чакхъяннача каьхаташка гIолла болх дIахьош бар цига. Белгалде деза, цу оагIонца дувзадenna-

раш боагIача боараме хилийтара тIехьа гурахьа чIоагIо оттаяьлга, бакъда лелаеча моттигех дола ахча укх шера а хьаийдеш хиннад. Цо хьагойт муниципални лаьтта бизнес бокъо йоацаш йоаржаяь хиннилга, кхьбола бизнесменаш шоай гIулакх дIадоладе аукционашка хьежаш болча хана.

УФАСа болхлоша кьабстга йоккха терко йир лаьттан дозонанш кьоастадаь доацаш киоскаш, тикилгаш йовутгаярах долча муниципални каьхаташта. Цига оттадаьчоьх, моттигера цхьацца хIама хьадераш (маькх ераш, фермераш, иштта кхьбараш) тикилгаш йовутгае йиш йолаш хиннаб, цу оагIонцара болх дIа ца хьош. Тохкамо хьагойтар, ший маькх йохка аьнна кьоастаяьча моттиге пекарне телефонанш, барзкъаш е кхьй-

ола хIамаш йохкаш хиннилга. Иштта латт маьчеш тоаеш йолча чьатарашцара гIулакха. Каьхаташка гIолла цхьацца балхаш деш йола пхьоалле санна цига хьаелла йиш йолаш хиннаб уж офис, кафе, хиш докка тикилг, иштта кхьйола моттиг а.

УФАСа болхлоша

МагIалбикерча мэрена тIадиллар; ма хулла сихагIа цу оагIонца дувзадenna кхоачамбоацараш меттадоаладе, аьнна. Иштгача киоскаш моттигерча хIама хьадераша шоаш арахедаш бола кхоачам мара бокха йиш йоацилга теркаме лаьцар цига.

Дукха машинаш тIалатта боккха никъ тоабь чакхбаьккхар

Султиганаяькъан Йоакъап

Илдарха-ГIала - Яндаре яха никъ тоабеш хинна болх чакхбаьннарг лархIа мегаргболаш ба. Вахарера моттигаш тоаярах йолча кьаман проектага гIолла дIахьош бар из лоархIае болх. «Сердалога» из хоам цу оагIонцарча министерстве бир.

12 километрага кхоачаш бола никъ ба тоабьар. БоагIача боараме чакхбаьккхар болх. «Шаьра, машинашца леларий хьал аттача доаккхаш ба хIанз никъ.

Бахархошца бувзаме долаш, цар белгалдераша терко еш, дIабихьаб болх», - аьлар машиний наький гIулакхех йолча министерствон кулгалхоца Хаматхананаяькъан Батыра.

Белгалде деза, из никъ дукха машинаш лелаш болга. Наькьа юхе лоархIае вахара оагIонцара моттигаш я.

Кхераме боацаш, дика никъ хилар цох тахан. ДIахо, кхь а кьаьхега дезаш ба болхлой, 2026-ча шера ворхI никъ тоабе лерхI.

СВО бIухошта, цар дезалашта новкъостал ду цаI йола оагIув чIоагIъеш я

ГIазданаяькъан Ахьмад

Магаса администраце лаьрххIа йола кхетаче хилар, цо чIоагIийр Даяхен бIухой, цар дезалий Комитето; лаьрххIача тIема операце ветераний Ассоциацие цхьана болх дIахьоргбола оагIув. Кьаьхегама моттигий кулгалхоша

шоайла бувзам лелабе кулгаш яздыр, керда декхараш кьоастадир.

«Из болх вIашагIбеллар СВО доакъашхошта, цар дезалашта лоаттадеш дола новкъостал дикагIа дIакхачийтара. Цу шин организаце болх вIашагIтохаро таро лургья республикан ва-

хара новкъостал дара оагIув дикагIа вIашагIйолла, из болх боагIача беса дIабехьа. Оаха бувзам лелабергба массехк лоархIаегаIа долча даькъ тIара хаттараш кхоачашдеш, иштта ветеранаш юридически хьаллоацаш», - аьлар «Сердало» газетата ГIалгIайчен КСВО кулгалхоца Эсамарзанаяькъан Iалаудина.

Столицан мэре даькъ тIа из барт бар цIаьхха дагадеха дацар. Цо тешал ду Iаьдала юкъярлон институташ шоайла бувзам болаш хилара. Доакъашхоша белгалдыр, дика вIашагIбеллача балхага гIолла мара вай турпалхой хьашташ лерттIа кхоачашде таро хургIоацилга.

Нувхаш дIакхувсача моттиго шахъара куц толхадац

Султиганаяькъан Йоакъап

Нувхашта лаьрхIа контейнераш оттагеш болх ба Наьсаре дIахьош. Из хоам «Сердалога» бир шахъара мэре. «БоагIача боараме терко еш, санитарни хьал лорадеш дIахьош ба тахан из болх», - йоах тхога кьаьчача хоамо.

Бахархоша белгалду, керда контейнераш шоай моттиге товш хилар, шахъара куц толхадеш йоацилга. Нувхашцара гIулакх Наьсаре хьакимаша чIоагIа лакха тIахьожам лоаттабеш, боагIача боараме хилийта гIерташ терко еш да.

Кхьаьч-кхьаьчача нувхий тIормигаш йовуттадеш бола ийрча болх, хIама гойта камераш йохкаш, цу гIулакха лаьрхIа 26 доазув кийчдеш юхатехаьб. Шахъара моттигий куц толха ца деш, цIено лораеш хилар укхача бахарчар, дешачар, болх бечар лоархIае декхар да.

ГIалгIайче дикагIа наькъаш дола мохк ба, федеральни куран тIа

Султиганаяькъан Йоакъап

Наькъаш тоадар мехка эггара лоархIаегаIа дола декхар да, яхаш, дийцар «Сердало» газетата ГIР автомобильни наький, транспорта Министерстве.

«Республике тоадаьд дикал йолаш 100 км гаргга наькъаш.

СКФО гIолла ГIалгIайче хьалхара моттиг йоаккхаш я, Россе гIолла - ийълагIа моттиг, наькъа дикалга диллача», - аьлар премьер-министра Слостенин Владимира, ше ГIР Халкъа Гулламе 2025 шера баьча балхаш дувцаш.

Даяхача хана цу балха даькъ тIа даьр дукха да. Транспорта даькъ тIа доаллаш хинна

(9,2 млн сом) «Ингушавтотранспорта» декхар дIаделар, нах дIа-юха кхувлара бола мах гулбаьб шозза дукхагIа, керда 13 маршрут юкъяьккхай, берригаш а дIа-юха бига нах 4,5 млн саг ва.

Цул совгIа, таханарча транспорта даькъ тIара хьал дегIадоаладеш, балха юкъяьккхай электромобилашта за-

рядка еш йола ворхI станци. Карарча шера цу тайпара итт керда технически хьал юкъяьккхай лаьрхIад.

Белгалдаккха деза, ГIалгIайчен наькъаш хIара шера тоадеш латт, царца да керттара доккха наькъаш; республикан чухъара шахъараш, юрташ вIаший ювзараш.

Шолжа-Шахъарерча гойтамий галерее баха хилар дешархой

Газданаькъан Ахьмад

Шолжа-Шахъарерча № 8 йолча ишкола дешархой кхоллама оаглонца дувзаденнараш довзаш хилар. Кавказа культура йовза дагахъа, Паччахъалкхен гойтама галерее гюлла экскурси дйайхъар цар. Гаьбартой-Балкхарой мехкарча суртанчий боккъал башха дола балхаш дайра царна цига. Бйарга мел дайначо дог айдаь долга гуш дар бераш.

«Аькхенаькъан Хасолта балхаш довзийташ дйайолаелар экскурси. Хйара сурт ший тайпара маан долаш, къаман истореца, культураца бувзам хотташ диллалга теркалдир зйамигача хъашаша. Цул тйехъага царна бовзийтар «Хана хин юхера наб» яха гойтам. Гаьбартой-Балкхарой мехкара лакха начйал дола суртанчаш Саральп Мадина, Газаева Разият бар уж балхаш кхоллаш къахийгараш», - дййцар «Сердалога» музея болхлоша.

Бераш ишттача моттигашка кхувлар, къаман, лалахарча мехкий культура царна йовзийтар боккха лерхйам болаш да тахан. Кавказе дахаш долча къамий истори, йадаташ, культура ййаьхий йолга теркалдир цар, залашка гюлла лелаш.

Кхычар толамаш зер

«Шера дикагйа вола дешархо» яхача премене белгалбу Галгйайчен тйех хъаькъал дола дешархой

Гаьгенаькъан Мартина

Дукхагйар безам ба, лакхарча лагйа гйа латташ хила. Дукхагйа даькъе дувцар да, дика вахара цйи хиларах, юкъярлоно лоархйаш хургволаш, ше дегйаваогйаш хила везарах, иштта вахара юкьеодоахаш хила деза эггара лоархйамергйа дола гйулакхаш.

Дукхагйунга кхача гйерташ хьо вале, йа хъалххе а къаьбега деза цунга кхачара, хьона таронаш лу, из дика гйулакх леладара. Массайолча хана а хиннад, лаьрхйачунга кхачарга дйадодар дукха хеташ. Бакъ-

да кйезига сатеха юхакъежача, гуш хул Даьла къахетамца хъайна луш дола дика.

Деша вагйа хана хйара лодам боаца хйама а хъатйаэцаш, дегйа хала хеташ хул. Къаьстга цу хана волалу дуне ше ма дарра довза, цу хана дйадолалу, дегйа хоам беш, бехктокхаме хилар.

Олимпиадо, тайп-тайпарча яхъаша, цу юкье кхоллама оаглонаш хиларо бераш майрра дуг шоаш хъалхашка оттадаь декхараш кхоачашдарга. Итт шу да Сурхо гйа баха Хучбаранакъан вежарий дешархой дегаш ураувтгадеш, цар дикагйа дешаргдар деш

хъабоагйа. Дешара даькъ гйа, берий дешарцара безам совбаккха аьнна шоашта дагадехар накъадаьлар царна, хйара шера дешархошта ахчан премеш, кхыдола совгйаташ тел вежараша.

«Шера дикагйа вола дешархо» яхача премена юкьебоагйа хъехархой, дешархой, дай дукхагйа хулаш боагйа. Дйадахача шера шоай хъаькъала, кхоллама говзал гойтар 19 ишкола викалаша, карарча шера-25 дешара моттиго. Сурхо гйара дйайолаенна Галлашка кхачалца.

«Дика дешараш, олимпиаде котбаьннараш белгалбеш

яр даим а хиннай дегйа еза а боча а хета моттиг», - аьлар цу гйулакха хъалха эттача Хучбаранакъан Адама.

«Юха а юха а бераша дика толамаш гойт, цо хъагойт премеш юкьеяхаро дика толам баьккха хилар, иштта гйахъех берашта дика кхетам балара боккхийбараш», - аьлар хоамо.

Цъа ха яьлча, преми селхан деша баьгйарий сййрда дагалоттам хинна а ца йеш, хъалхашка оттадаь декхар кхоачашдара дола керттара баьхан хургда. Хйаьга хйанзарчоа ерригача республикера бераш, ондаргаш дешара чуйинна боахк.

Керттера бахъан

Галгйайчен дешархо финале кхъачар, бокъонах йолча Ерригроссийски олимпиаде

Газданаькъан Ахьмад

Укх деношка, «Сириус» дешара центр мехка бокъон керттера моттиг хинна дйаэттар. Укхача дйахъош яр бокъон даькъца дувзаенна Ерригроссийски дешархой олимпиада. Уж яхъаш Россе эггара халагйа лоархйаш я, иштта шоай белгалон цйи йоаккхаш а я. Хйанз дйахъош хиннача олимпиадан финале гулвелар 400 юриспруденце говзанча, уж бар мехка 84 моттигера. Къаьстга терко гйайохийт Галгйай мехкарча Тпумхой Мухъама толамашта. Цъаьйттлагйа класса дешархоочох хилар, вай республикера цагй мара воаца викал. Цунна карагйадаьлар дешара доал деча даькъ гйарча моттигерча яхъах чакхвала.

«Цу боарама толам баккхар - из белгалйоалаш йола котало я, цо чйоагйду кйоргга хъаь-

къал хилар. Мухъама а иштта кхыча финалишта а хъалхашка цу гйулакхо таронаш хъаеллар Российски вузашка деша отта», - аьлар «Сердало» газетата Галгйайчен дешара, йилман Министертве.

Тпумхой Мухъама Ерригроссийски «Сириус» яхача олимпиада финале даькъа лацар - из

духъал баллаш баьхан дйахъош бола къовсам хинна йацар. Из, хъалхарча аргйагйа, цъаькха а боаккхаш бола гйа бар, олимпиада хилалехъ дуккха хъалхагйа денз лаьрхйа хиннар кхоачашдара.

Мухъама юриспруденце дешара оаглон безам гйабахар цйаьхха хйланзар, бокъон боа-

рам, нийсхон хаттараш, закон массаза а хиннад керттера моттиг дйалоацаш. Дезалера хъал, нийсхон тйехъа латта дешаш дувцар цун безам гйаозаш хиннар дар. Бокъо хйара денна дйахъош вахаре эшаш дола цъа даькъа да, цо гйахъех наха новкъостал дара, цар бакъдар хъаллацара. Къаьстга цо дйайолл кйоргга лард, цу гйа тахан толамаш доахаш ва Мухъмад. Юкъярча вахаре йаткъаш хила йиш йолаш хиларах дукхагйа езаелар цун из профессий.

«Москверча паччахъалкхен М.В. Ломоносова цйерагйа университетта уголовни гйулакха даькъ гйара дешар деша лаьрхйа ва со.

Сона хоза хеташ гйулакх да криминалистика, тохкама болх. Дйахо со лаьрхйа ва Галгйайче юхава а, тохкама даькъе болх беа», - аьлар зйамигача сага.

Олимпиадага кийчо еш, Мухъама аьлар, цу толамашта

тйехъа латт гуманитарни йилма меттел, иштта боарама-бокъоний йоозош йомадара къахъегам, суда болх а исторен бокъо а йовзар.

Тухан Мухъмад ва Галгйайче дйайовзийтача хъаькъала боарам бустача яхъашка, ший хургдар къаьгга гуш вола саг санна. Цо яхачох юрист - из диплома гйа дйазбаь болх хинна йац, из лакхара бехктокхам бола боарам дйабехаш дола гйулакх да. Дезалера йадат дйадахъар, лакхача боарама говзанча хилар - из да Мухъмада керттера низ луш дола хъал, цо новкъостал ду хъалхашка латта чоалхане декхараш кхоачашде.

Ерригроссийски дешархой олимпиадан финалага кхачаро Мухъмада тешам лу, нийсаникъ хержа хилара. Иштта, ше хержача наькъо, йадаташ лоархйаш хиларо цъаьна хъаьхолл хургдола российски бокъонаш лораерий керда ноахал.

Россе къамий цхьоагІон Шу дездеш хилар Эбарга-Юрта

Газданаькъан Ахмад

Россе къаман цхьоагІон Шу дездеш, лоархІаме кхетаче дІайихьар Эбарга-Юртача культуран ЦІагІа. Тайп-тайпарча боккхача мехка дахача къамашта юкье массахана барт, цхьоагІо, машар хила безилгах дий-цар кхетаче.

«Хьаьший лархІарца, хоза тІаэцарца дувзаденна Іадат гойташ дІадоладелар цІай дездар. Гуш дар берригаш дог ураэтта, цу кхетаченца сакьердалуш болга. Россе низ къамай цхьанкхетарца, барт лорабарца болга белгалдир кхетаче дІахьош хинна-раша», - дийцар «Сердалога» цу моттигера.

Россе дахаш дола къамаш машар лорабеш хила дезилга теркалдеш, цІай дар из. Библиотекан болхлоша бІарчча

гойтам кийчбаьбар цу оагІонна хетабаь. Этнографца, фольклораца, истореца дувзаденнаш дар цу юкье. Татрий, нохчий, башкирий, эрсий, балкхарой, иштта

кхьдолча къамий Іадаташ, оамалаш, культура, истори довзийташ моттиг яр из. Бок-

кхача мехка тайп-тайпарча миІингашкара вахар довзайиш яр гулбеннарий.

ОагІув хьаллоаца кечалаш

«Абилимпикс» чемпионате дакъа лоацаш ба РДНТ викалаш

Газданаькъан Ахмад

«Абилимпикс - 2026» яхача ІХ моттигерча чемпионате дакъа лоацаш хилар вай мехкарча Къаман кхоллама ЦІен викалаш. Наьсарерча вахара оагІонца дувзаденнарех йолча колледже дІайихьар из лоархІаме чемпионат. Цига гулбелар цхьацаца начІал дола залапхой, дегІа могошал эшаеннараш.

«Къаман Іадаташ, культура, истори гойташ бола болх бар цу кхетачено дІахьор, тхо цу юкье дакъа лаца отгар а лоархІаме дар. Иштта йола моттигаш массахана хьаллаца хьож тхо. Залапхой болча наьха говзал шаьрьергйола, царна болх бе моттиг къоаста-ергйола гІулакх да из», - дий-

цар «Сердалога» РДНТ кулгал-хочун ГІонча йолча Котанакъан Марема.

Чемпионате иштта дакъа лоацаш хилар цу моттига исбахьален оагІонцарча балхах йола кулгалхо Абдурзаканакъан Аьсет, «Дикал кхолла» яхача кхоллама пхьоален кулгал ду Атиганаькъан Беслан, этнографех болча оагІон методист ЦІолой Зарема. Цар массане гойтама болх бовзийтар цига. Топпара хІамашцара гойтама болх бовзийтар Беслана. Топпарах тайп-тайпара хІамаш хьаеш волча говзанча ше ма барра из болх бовзийташ къахьийгар цига. Беслана тІахьожам беш, из тайпара хІама шийна карагІдоалий хьажа йиш йолаш вар хІаравар.

Топпара пхьегІаш, вайна ма харра, гІалгІай къаман юкье

тхьоврача хана денз лоархІаш, яьржа хиннай. Ширача заман чухьа баьхьача вай къаман кхалнаха керта тІа лелаяь курхьарс хьаеш бола болх гойтар ЦІолой Заремас. Цун кІоаргга уллача исторех, маІаных дийцар цо гулбеннарашга. Геттара лоархІам болаш хинна курхьарс вай къаман кхалнаха мара лелабаь гІирс бац. Ший тайпара говзал эш тахан из хьае, хІаьта Заремайна дика йовз уж кІоаргаленаш.

РДНТ къахьегаш болча наьха хьинарца доаржадеш долча цу гІулакхо боккха пайда бут шийна тІехьа. ДІаяхачеи таханарчеи ханашта юкьера тІий хинна дІаэттаб из болх. Тахан, тайп-тайпара дола таьрахьашца дувзаденнараш давржача хана, ший кулгашца, ший говзалца цхьа хІама хьакхоллар воаккхийве везаш хІама да ала йиш я. Деррига дІадаьлча, ше къахьегаш хьакхеллар санна боча хургдац цхьаккха а.

К ъ о н а б а р а ш а боккхагІчаргара цхьацаца говзал хьаэцаш хьаденад, тхьоврача хана денз. Топпара хІамаш хьаеш бола болх вай даьшкара хьакхьаьча ба, лорабеш, карара кара луш вай дІахьобаьча безаш. Къаьстга лоархІаме я иштта йола кхетаченаш тахан кхийнарашга. ВІалла шоашта ца дайза хІама Јомаде аьттув хул цар, гойтама балха юкье дакъа лоацаш. «Дикал кхолла» яха кхоллама пхьоалле, дуккхача шерашка денз, дегІа могошал эшаенна долча берашта аьттув луш хьайоагІа. ХІаьта царна юкье дукха ба цхьацаца говзал Јомаь шоай кулгашца пайда хургбола хІамаш хьаеш баха ловраш.

Даьша леладаь гІулакх

Јомаде, дІахо дІадахьа аьттув хила беа хІаране. Берий начІал гучадаккхара, чІоагІдара тІехьа къахьег тахан ЦІолой Заремас. Курхьарс хьаеца кІадаца бе безар чІоагІа лоархІаме, сабар, сатем эшаш болх ба. Белгалде деза, тахан цу кхетаченашка Јомадаь хІама берашта дІахойодача хана вахаре накьадаргдолга, цхьаволчоь бокьонца вола цІихеза говзанча хила а тарлу. Топпарах кІудал хьаеш воаллачун а, курхьарсаца къахьегаш волчун а чІоагІа безам хул, беррига болх чакхбаьккха, ший фу де аьттув баьннаб хьажа.

Говзал цатаар кхераш кІоаргга дег чу бижа кхерам а дІабоал, мича бахар ца ховш, юхьанца хало дале а, кІеззига гаьнваьлча иштта чоалхане хетац деррига. Дега боккха тоам беш хул хьай мел дола начІал сомадаьккха Іа хьакхелла хІама, цудухьа цІаькха а тер-

калде лов, иштта йола кхетаченаш, гойтама балхаш къаьстга лоархІаме моттиг дІалоацаш долга къаман вахаре. Даьша лелаяьча хІамашца сакьердалуш да вай дерригаш тахан, тІаккха мел боча хила еза гинна тІехьаца дисача деношцара тахан хьаьх хІамаш...

ДегІа могошал эшаеннача берашта вахаре шоашта накьадаргдола цхьа гІулакх карадерзаде, цу балхацара говзал дикка шаьрье гІо дар мах баь варгвоацаш да. Залапхой долча берашта чІоагІа лоархІаме я из терко. Тахан из деррига кхетаченаш, ма хулла из болх хьаллоацаш дІадаха деза вай. Къахьийгар гаьнаваьннав оалаш да вайна юкье, из дош керте оттадеш дІахьобаьча безаш болх ба из. Къахьегамга гІолла шоай цІи дІайовзийта, боккхача толамга кхача аьттув хургба тІаккха, къаьстга йоккха терко эшаш долча вай берий!

«Яндаре» яхача ансамбло дика толам баьккхар, къаман тІабувхабеча гІирса фестивале

ГІазданаькъан Ахьмад

ГІалгІайчен МагІалбика кхален Юкьерча Ачалкхе дІадихьар хозален, Іадатий сийрда цІай - «Халкъа доттагІала» къаман тІабувхабеча гІирса фестиваль. Из кхетаче дІайихьар №15 йолча ишкала даькъ тІа, из хетаяь яр Россее халкъа цхьоагІон Шу хилара, цига гулбелар дикагІа бола республикан кхоллама викалалаш. Цар сийрдагІа йола программа оагІув гойтар гулбенаарашта. Из яр «Яндаре» яхача цу юртарча культуран ЦІен берий халхара ансамбль. НачІал долча хьехамчас, ГІалгІайчен цІижезача артиста Іарчакханаькъан Ахлана кулгал деш, къонача артисташа гойта программа гулбенаарий безам тІабодаш яр.

«Тха тоабо гойта программа ший маІан долаш я. Халхарга ГІолла бераш хьехар культуран Іадаташ лоархІаме хилар, халкъа барт, цхьоагІо хилар гойта. Сийрда, дика маха баьккха, хоза тийга Кавказе дахача къамий тІабувхабу гІирса безабелар массанена», - аьлар «Сердало» газетата Яндарерча культуран-салоама моттига исбахьален кулгалхочо Йовлой Мадинас.

«Яндаре» яхача халхара ансамбль, из ма дарра дола ГІалгІай Іадат гойташ я. Ансамбль сцена тІа мел йоалача хана наьха дегаш ГІоздоалар. Іарчакханаькъан Ахлана кулгал деш йола «Яндаре» яхача халхара ансамбль къаман са да ала йиш йолаш я. Цо кхебеш бола артисташ шоай хІара дегІа маьженаца, къаьна-ра вахара Іадат гойташ хул. Мехкарий халхар а иштта хоза хул, духхьал тайжа йодача ГІургІажак тара борал долаш.

«Яндаре» яхача ансамбло сердал тел, хозала мотт ший дега гарга хилар гойташ. Халхарча Іарчакханаькъан Ахлана бедоакхара, берий халхара дег тІара дІоагІаш да, цо хьалхара шеко йолаш ловзаш бола ГІа, Кавказа сийлен тІехьале лораеца наькъ тІа боаккх.

Къамаьл хотталу моттиг

«Библиобийсо» ГІалгІайчен къаман библиотеке гулбир дикача хІаманна тІакхувраш

ГІазданаькъан Ахьмад

Янданаькъан Жамалда цІерагІча ГІалгІайчен Къаман библиотеке «Библиобийса» яхача болам дІабихьар. Карарча шера дІахьош хиннар белгалбоалаш бар «Халкъа цхьоагІо- Россее низ» яхача лостамца, Россее халкъа цхьоагІон Шу хилара хетабаь бар из.

«Хьаьшашта кийчдаьдар гІалгІай къаман, иштта ерригача паччахьалкхен дукхача къамий культураш, Іадаташ гойтар. Библиотеке гойта оттаяьяр исторе, этнографе тематически майдаш; книжкай гойтамгара искусствон кхоллама кхетаченашка кхачалца», - аьлар «Сердало» газетата ГІалгІайчен культуран, туризма Министерстве.

Из болх вІашагІбеллараша керттара терко тІаьхийтар гІалгІай мотт лорабара. Гулбенаарий таро хилар говзанча хьехамашка ладувгІа; поэтически дешарашка, культурашта юкьера бувзам чІоагІбеш долча къамаьлаш дакъа лаца.

Библиотеке дІахьош хинна «Библиобийса» яхача программа дика вІашагІеллаяр, цунна чуйоагІаш яр еррига искусствон оагІонаш; хореографегара кинематографегара кхачалца.

ЦІай хьадийллар лаьрххІа, хоза кийчяьча программаца «Шолже» яхача халхара ансамбло. Цо сийрдаьккхар сайре, белгалдир хьаьша тІазар, мехка культуран мах бараш.

«Керттерча библиотеке дІахьош хиннача программо цхьаккха а юстара витанзар. Кхетачен керттара дакъа - из хІамах дог лазаш бола нах вІашагІтохаш яр. Цига къаьгга гойташ дар библиотеке малагІа дакъа дІалоац, культурашта юкьера къамаьл леладара никъ ше хиларах тарра.

Дешархошта гІулакх лоатадара йолча отдела заведующе Щечой Ясминас, ше къамаьл деш, хьаьшашта хьалхадаьккхар «Библиобийса» яхача болам хьакхоллара истори, бакъда цо иштта белгалдир карарча шера дІахьош йола кхетаче ший тайпара хилар.

Къаьстга безам тІабодаш бар цо гойта книжкашта даькхача суртий гойтам, из боккъонца бола, Россее къамий литературой дукхача оагІорахьара кеп гойташ бола болх бар. Композице таро елар гулбенаарашта культуран оагІоний дукха къайленаш йовза, уж къаьгга гуш хул тайп-

тайпарча моттигашкара кхоллама болх лелабеча авторий книжкаш хьажача.

Моаршал хоатташ дош аьлар ГІР НБ библиотека болх лелабеча кулгалхочун гІончас Малсаганаькъан Лидас. Ше къамаьл деш, из хоадам боллаш сецар проекташ лоархІаме хилар тІа, царех цхьаяраш республикан Къаман библиотеке дика маьхалйохаш хилар тІа, цун болх дин цхьоагІо чІоагІьяра, кхетам балара, лерхІама, къамий Іадаташ лархІара тІаберабаь хилар тІа.

Шоаш дувцаш дар дикагІа кхетадергдолаш, къамаьлаца цхьана хетта яр гойтам бовзийтара оагІув. Йоккхача экран тІа гуш яр видеороликаш, цу тІа ГІР НБ эггара сийрдагІа йола дІаяхача ханашкара моттигаш белгалйора. Цар хьагойтар, ГІалгІайчен керттара библиотеке Россее юкьерча культуран даькъ тІа керттара моттиг дІалоацаш хилар, цо къамашта цхьана хетта яр гойтам леладара юкьедаьхаш дола дакъа. Цу тайпарча моттиго таро елар юкьерча гІулакха ше дакъа вена хилар хІара сага хоадалията. Россее культуран тІехьале лораяра, совьяккхара шийгара дакъа лоацаш хилар хІаравар.

«Библиобийсан» керттара дакъа дар «Даха, или, даха!» яхача кинорежиссёра Къоастой Мадинай фильмага хьажар. Из кино даьккхад йоккха проект дІахьош, цо дийцар лоархІаме ашарий тІехьален хаттараш.

Сайрен литературни дакъа латташ дар шин оагІонах. Йоа-

зонхо, журналист волча Матенаькъан Илеза дийцар ший балхах, гІалгІай халкъа багахбувцам лорабеш, гулбеш ше хиларах, цо хьаьшашта хьалхадаьккхар къаман хьаькъале дувцараш лорадар лоархІаме долга. Россее йоазонхой доакъашхочо Боазаркъанаькъан Элинас, из кхетаче дІахьош, дийцар таханарча литературах шийна хетар, цо иштта ший кхоллама болх бовзийтар книжкаш дешарашта.

«Библиобийсо хьаьший терко тІазар йоккхача композицеца, из йоаржаяьяр библиотекан керттара зале, цо вІашагІтехар говзамо дош, халкъа кхоллам.

Керттера моттиг укхача дІалаьцар боккхача книжкай гойтамо. Цунга ГІолла го йиш яр нагахьа мара гуш доаца таханара йоазош, цар тІа дувц вай боккхача мехка дахаш долча къамий культурах, Іадатех.

ЛоархІаме моттиг цу юкье дІалоацаш дар гІалгІай къаман литература. Цу оагІоно таро елар гулбенаарашта хьамсарча мехка культура кІоаргга йовза. Укхача дар лоархІаме тохкамаш, исторически очеркаш, сийрдача исбахьален литературан кхоллама балхаш, гІалгІай авторий хоза наьна мотт.

ЦІай программанна юкье дар кулгаговзала балхаш - Шолжа Шахьара дешархоша шоай кулгагашта хьакхелла хІамаш. Царга хьажача гуш дар, чІоагІа теркам тІабохийташ, хоза маха баьккха хилар, къаман Іадатий лар юташ, хІара болх ший тайпара хоза баьбар. Цо тешал ду шоай къаман хозал, куц тахан лорадеш хилар вай кагирхоша, тІехьено.

Цига хиннача наьха таро хилар Россее тІехьален дийна культура го, шоашта цхьацца дола кердадараш хьаделла, довза.

Программа чакхйоалаш, концерт делар. Сцена тІа арабаьлар ГІалгІайчен Хамхой А. цІерагІча Паччахьалкхен филармоне артисташ, цар гойтар культуран Іадатий оагІув, хІаьта къонача халхарчаша шоай говзал гойтар, цунца хьаьший гІадбугаш.

«Библиобийса» дІаяхьаро цІаькха а хьагойтар, библиотека тахан - из хьаькъала кхуврч болга, хІаьта къамаьл хотталуш йола дийна моттиг хиларо чІоагІбу бе-бе балхаш деш болча наьха доттагІала бувзам.

Цаккха бицлургбоаца дагалоаттам

Къаман йоозонхо Боканакъан Ахьмад дагалаьцар Маггалбике

Газданакъан Ахьмад

Палглай къаман вахаре цихеза хиннача йоозонхочох Боканакъан Ахьмадах дувца гулбелар Маггалбике. АО «Ингушнефть» керттерча офиса хьалхашка мемориални улг хьадийллар мехкдаьт-та доаккхаш хиннача къахьегамхоех доккхача дешаца яздаьча йоозонхочун сийленна. Боканакъан Ахьмада цIагIара, гаргара нах, иштга Маггалбикерча администраце, АО «Ингушнефть» болхлой, бахархой бар цига гулбенна.

Къаман вахаре шийна тIехьа сийрда, лоархIаме лар йитача йоозонхочох дувца дукха дар. Палглай къаман литература довзаш, дезаш барашта юкье саг хургвац воккхача йоозонхочун кхоллама никъ ца бовзаш. Кхетаче дIахьош хиннар яр АО «Ингушнефть» юкьарча хаттарех болча оагIон кулгалхочун гIонча йола Бохтаранакъан Iайшет.

ЧIоагIа хоза дийцар цо ший Даьхен, къаман хетаяь дукха произведенеш кхеллача Боканакъан Ахьмадах. Цо белгалдир, тахан цун сийлен лаьрхIа мемориални улг хьаделлар къамах дог лазаш хиннача сага цIи йицье йиш йоацилга белгалдеш долга. Цу моттига керттера инженер, кулгалхочун хьалхара гIонча волча Iахилганакъан Бек-хана ший къамаьла юкье теркалдир Боканакъан Ахьмад мехкдаьттан моттиге къахьегаш хиннарашта махлакха оттабеш, цу болхлошта доккха баркал оалаш хиннилга, ший йоозонхо гIолла.

Палглай къаман лоархIаме истори, культуран оагIув ба из! Къаман юкье санна араьха а цихеза хиннача йоозонхочун кхоллама, вахара накъбах дийцар цига Маггалбикерча администраце кулгалхочун гIонча волча Пянтамаранакъан Яраге; журналист, байтанча, Россе йоозонхой Союза доакъашхо волча Боканакъан Гапура; Боканакъан тайпан боккхагIбарий оагIон хьалха латгача Боканакъан Мухьмада. Боканакъан Ийса, Хаме Ахьмада гаргара саг, Францерча Paris Cite тохкама университета экономически Илмай доктор ва. Доккха баркал аьлар цо гулбена-рашта къаман йоозонхочун цIи лораеш, цо шийна тIехьа дитачун хам беш.

Цо массахана доаккхал даьд иштга къамах дог лазаш, доккхача деша говзанча волаш, вахара никъ дIабихьача сага кхоачара

ше хиларах. Палглай къаман исторе лоархIаме моттиг дIалоацаш да Боканакъан Ахьмада йоозош. Къаман литература дезарашта юкье мала хургва цун «Райхьант», «Буран», «Халаникь» яха дувцараш, повешаш, иштга эрсий а гIалглай а меттала арадаьнна монументални роман «Беке кьонгаш» ца довзаш. Къаьстта лоархIаме моттиг дIалаьца да къаман литературе цун «Цийенна сайре», «Седкьашта юкье седкьа санна», «Готта коаналараш», «Кхел» яха романах.

Таханарча хана а массахана даьржа долаш, лоархIаш да уж книжкеш. Боканакъан Ахьмад оамала чIоагIа кIаьда, вайна юкье оалача беса цIа тIа саг хиннав. Цихеза, массахана лоархIаш, везаш хиларо а цун беркате оамал хувцанзар. Дукха да тахан из вовзаш, цунца кхоачарле лелаш хиннарий цо ала. Дег чура къахьийгарех ва из, ший йоозонхо гIолла ма ярра къаман юкь дIахьокха, вай даьхий, юкьханца чоалхане хинна истори дIадозвийта гIийргов из, хIаьта тахан цо яздаьр дешаш, вай теркалду цун из дика вIаштIехьадаьннилга.

Шийна тIехьа дукха хIама дита вахар оал иштга хьинаре къахьийгача сагах. Доккхача дикашка кхача гIерташ кьоалам хьийкхарех ва Боканакъан Ахьмад, къамо тхьоврача халача ханашка денз, хьабена никъ дика бовзаш волча цунна дукха дар дувца, литературан оагIонашка бIашерашка дахаргдолаш дита. Дега йIовхал луш, беркатах йизза хинна ханаш дагайохийташ, духьальоттийташ я цун произведенеш. Мехкдаьтта даккхара балхача шоай вахар дийза хиннача къахьегамхоех доккхача дешаца яздаьд йоозонхо цар денал, майрал белгалдеш. Даьхен гIулакхе къахьегаш хинна нах чIоагIа лоархIаш хиннав йоозонхо, из яьх йолаш, къамах дог лазаш хилар хьагойт цу гIулакхо. XX-ча бIашерелакха мах оттабеш хилар цун кхоллам. Палглай къаман вахара никъ, тхьоврача хана денз наха лайнар, текхар гойташ яздаьд цо ший книжкеш.

1924-ча шерарча маьцхали бетта 20-ча дийнахьа малхаваннавар кхоанарча вахаре къаман юкье цихеза, доккхача дешаца хьоахавеш хургвола из саг. СоагIапча ваьв йоозонхо, Сийлахь-боккхача Даьймехка тIема шерашца нийсьелар цун хIетта кхувш воагIа ха, къаманца мехках вохаваь, хийра-

ча Казахстане кхача, гобоахаш лела вийзар, дикагIа бола оагIув лохаш. Геттара чIоагIа цихеза хилар йоозонхо 70-80-ча шерашка. Воккхача прозаика цIи массахана дIахеза, цун книжкеш Советски Союза йоккхача кепайоозон моттигашка эзараш тираж йолаш арадувлаш хинна ха я из. Геттара чIоагIа айделар цу шерашка «Цийенна сайре» яха роман.

Цихезача «Роман-газета тIа» арадаьлар из. Миллионаш адамаш из дешаш хилар цу хана. ХIаьта массадолча оагIонашка диллача лакха терко тIазарех хилар иштга Маггалбикерча мехкдаьтта моттигашка къахьегаш хиннарашта цо хетадаь, цар къахьегаме оагIонцара турпалал гойташ дола «Седкьашта юкье седкьа санна». Къахьегаме классах эггара толашагIа йола исбахьален произведени я аьнна ВЦСПС, СССР йоозонхой Союза преми луш, белгалбир из болх. Советски литературе цо лаьца дакъа махбаь варгвоацаш да.

«Сийлен белгало» яха орден луш, белгалбир из цу шерашка ше хьаийцача накъ тIа хьинаре, бехктокхаме къахьегаш латтараш. Къаман литератураца бузам бараша тахан дика кхетаду, Боканакъан Ахьмада дувцараш, романах, повешаш цкъа йийшачоа йицлургIоацаш йолга. Палглай къаман вахар ше ма дарра дIагойта хьажав йоозонхо, ше яздаьр бIашераш даьлча а даха дусаргдолга ховш. Массане теркалдаьд, из «Iаьржа дошув» лахара тIехьа ди-бийса ца кьовсаш, къахьегаш хиннача Маггалбикерча нахах цо яздаь «Седкьашта юкье седкьа санна» керттерча йоозонех хинна дIаэтталга.

Къаьнарча мехкдаьтта моттигий хIама эшаденна-

ча хана, керда беркате моттигаш лехаш баьхкарий махлакха оттабеш хиннав йоозонхо. Турпалхошта юкье нийслуш хиннача хIамаша, бюрократена духьаллаттаро, цар уйлаш, нигат дозвийташ хиларо бIарча истори хьаделл наха хьалхашка. Бурув тохача вIалла а дагадоаца хатараш нийслуш хиларо бокьонца дола доттагIал мишта хила деза хьагойтад. Из сурт ше ма дарра хьахьокха гIерташ къахьийгад йоозонхо. Кердача анайистага кхача гIерташ, хьинарца къахьегаш лаьтгача наьха вахар да вайга философски романа тIа Боканакъан Ахьмада дувцар.

Хала денош кIезига хиннадац йоозонхочун вахаре. Сийлахь-боккхача Даьймехка тIема шерашка Гитлер яхача бIехача хIаман эскар Маггалбикерча махкдаьтта моттигашта тIакхача гIертача хана, кхьболча мехкхошца шоай мел болча низаца духьале е араваьннарех ва из. Фашист дIадехьа ца валийта боккха болх дIахьош, ди-бийса ца кьоастадеш, зIамигавар а воккхавар а араваьнна, сунташ увттадаьд цар. Маггалбикерча мехкдаьттан моттигаш хьаьха лаьрхIа хиннача фашиста «Эдельвейс» яха операци, «парх», аьнна, йохаьв дIахийтар; вай лаьтгашка ше чугIортарах из дехкевоаккхаш. МоастагIа низах вехачул тIехьагIа, духьале еча накъ тIа къахьегаш мел хинна хIара саг шийх турпал хета бокьо йолаш вар. Из деррига белгалдеш яздаьд йоозонхо «ДогIанха даш делхаш» яха «Цийеннача сайрен» шоллагIа книжка.

Уж шераш дика дагадоагIаш, цар хало дика текха волча Боканакъан Ахьмада дуккхача шерашка къахьийгар Маггалбике сий-

лен шахьар яха цIи ялийтара тIехьа. Маггалбике тIема, къахьегаме сийлен музей хьаийиллача Чербажанакъан Башира, Боканакъан Ахьмада геттара чIоагIа къахьийга, РФ «ТIема сийлен шахьар» яха цIи елар Маггалбике. Хала хет, йоозонхо дIаваьнначул тIехьагIа мара из ца хинна. 2006-ча шерарча бекарга бетта 2-ча дийнахьа Даьла кхеле дIавийрзар Боканакъан Ахьмад, ши ди давначул тIехьагIа, цунна ДоттагIала орден луш долча каьхата кулг яздыр Россе Президента Путин Владимира.

Боканакъан Ахьмадаца кхоачарле хиннача наха тахан дувц цун ший къам, ше ваь мохк мел чIоагIа безар. Даьхен моттигашка дукха хIама сомадоалар цун дег чу, дагаухар гаьнарча, хийрача Казахстан моттигашка мехка аренех хьегаш дIаиха денош. Тахан вайна гуш да-кх, цо мел яздаьр ший къаман хетадаь долга. Цаккха а дицдала, хийрадала, дег чура дIадала йиш йоаца хIамаех да къаман истори, из кхетадеш ший произведенешка гIолла тIехьа тIабоагIарашка дIакхачийта гIийргов из. Къаман вахаре эггара эшача хана гучаваьнна йоозонхо вар Боканакъан Ахьмад.

Дешара книжкашта юкьеяхай цун произведенеш, цо мел яздаьчо хьагойт из кIаьда дог долаш, ший къамах дог лазаш, цун визза воI хиннилга. Республике санна кхьча мехкашка а гIорваьнна вовзаш волаш ваьхар йоозонхо. Цаккха а мах байлургбоаца, хана йIоахалца кхь а чIоагIагIа лоархIаш хургдола цун книжкеш массахана эггара лоархIамегIа, лакхагIа йола моттиг дIалаьца латтаргда къаман литератураца гаргало ярий фусамашка. Боканакъан Ахьмада цIи лоархIаш, цун вахара, кхоллама накъбаца дувзаденнараш довзаш ураотта еза кьона тIехьа.

ХIара гIалгIачун цIагIа хила деза аьнна хет сона цун книжкеш, хIана аьлча уж дерригаш къамо, тхьоврача халача ханашка денз, хьабена чоалхане никъ бовзийташ, сийрдача вахарга кхача гIерташ къахьийгарий кхел ювцаш да. Къаман литературе, къаман вахаре сийрда, беркате лар йита, истореца дувзаденнараш дийндаь, бIашераш даьлча а дахаргдолаш чIоагIаь саг ва Боканакъан Ахьмад. Дуккхача шерашка яхийла цун цIи, тахан санна сийрдача седкьах тара!

Дикача хламан лар йовш хилац

Цъхан дезала доккха истори

Гарчакханаькъан Сали

Хьехархочун болх цаккха къалургбоацарех, дунен тлара бовргбоацарех ба, аьнна, хет сона, хлана аьлча гаьннара хьабоагаш а шергара шерга эргабувлаш, тоалуш а ба из. Дуненна вицвеннавац кхьиметтел эггара хьалха из болх бе волавенна хинна Ченкий мехкара Конфуций (Кун-Фу-Цзы). Из ваьха а цо болх баь а шераш мел гаьнара да дагадехача, из наха хланз а дагавоагаш хиларах цецвоал, Конфуций ваьхав вай зама хьахилале 551 – 479 шерашка. Из виц ца луш, дагавоагаш хилара бахьан кхетаде хала дац, дикача хламан лар я цо дунен чу йитар, цудухьа ноахалгара ноахалга бувлаш хьабоагаш цох бола дагалоацам, наха юкье шерра лелаш да цо аьнна юоарга маан дола дешаш, дерригача дунен тла баьржаб цо баь болх.

Цо длаболабаьча новкъа баьнна, къахьегаш хьабаьхкаб эзараш-эзараш хьехархой, цар кхебаьб вахара тайп-тайпарча доакъошка къахьегаш хьабаьхка хьаькъал дола нах. Из болх безабенна, шоай беррига низ а хьинар а цунна далуш хьабаьхкарех ба галглай къамак бола хьехархой а. Вай Сибре а дигале из болх беш хиннаб дукха вай къамак бола нах. Масала, царех хиннав эггара хьалхара латиний йоазонца галглай абат яздаь вола Цюкьанаькъан Мурцагал, эрсий йоазонга вай даьлча хьалхара абат яздаь Тименаькъан Зархмат, Сурхо тла хьехархой хинна Исмейланаькъан Сулумбик, Исмейланаькъан Увайс, Наьсар-Кертера хьехархо Имагожанакъан Заьлмаха, Галашка болх баь Гарчакханаькъан Берс, Магалбика кхале къахьийга Бларахой Идрис, берригача бийца варгвац. Цу мулгара саг хиннав са тахан вувца безам бар а, из ва Наьсар-Керте ваьхача Гарчакханаькъан Гумажа Конторий во! Яхьья.

Из клянк зламига волча хана денз, наьна дикал а йовхале а яйза хиннавац. Цун нана Соагалапча бахача Белхарой Хьулимат яхаш хиннай. Из ваь цъха шу доаллаше а, кхелхай из, цо даь кхы хлама а хиннадац. Духьашха из клянк ваьчул тлехьагаш даяьннай из. Цул тлехьагаш Контора ши сесаг кхы а хиннай, ца! Къоастойи шоллагъяр Манкенаькъани. Царца, даь-исташца, хьалкхийнав Яхьья. Тлехьарчо даь

клянк-ийиг а хиннад Контора, вешта аьлча, Яхььяй даьна яь йишеи вошеи хиннад уж. Ший ши бер доллаше, цу Манкенаькъан Товзе, сомавоаллаше ги а велле, гамажаш а доахан а детта ше йодаш, ютлехьашка вугаш хиннав клянк, ший бебоалла топпара чами хьал а бизе, гидоаллача берага из юахковдабийя, шура молийташ хиннай даь-сесага. Ишттал чоагаша къахетама а маьр-клянк везаш а хиннача сагах даь-сесаг а оалалуц сона-м. Даь-сесаг ший доацача бераца во хул оале а, берригаш хула хургбац уж къиза а во а. Вай багахбувцама фальгашка а («Маьр-ийиг»), говзамеча литературе а (Горчхананаькъан Б. «Анзор») уж къиза бувце а, дукха моттигаш хиннай вахаре даь-сесаг берашца сабаре, сашорта, безаме хинна. Дала маьлехьа долда цун из. Воккха хилча, ший а дезал хьахилча; Яхььяс каст-каста оалаш хиннад: «Саяр мара даь-сесаг хиннац шоана. Сона ювцаш, хул аьнна хезаяц цу тайпара саг». Шоллагъча даь-сесага (Къоастойчун) ши йо! хиннай. Вешта аьлча борша дезалхо шиь мара хиннавац Контора, йо! кхоь хиннай. Сесаг кхоь хиннале а, дезал дукха хиннабац цун.

Гумажа Контор хьал долаш саг хиннав. Хланз тлехьа Наьсар-Керте ювцаш я цун хинна лажий беш. Шин гектара тла хиннай из йоккха тамаш. Хланз Наьсар-Керте бахача Гарчакханаькъан 15-16 цла чулацал йола моттиг длаолацаш хиннай цу бешо. Лайтта чоагаша дезаш, цун хам беш саг хиннав Контор. Тахан яхаш йола цох хьаьнна тлехьенаш а я, ахархой санна лайтта дукха дезаш, из лоархаш, цунца сакъердалуш. Чоагаша доал деш хиннад цо ше кхебаьча сомашта. Цо хьегаш хинна къа, лайттан тла кхедеча хламан лерхлам барнийде мегаргдолаш хиннад «Салтечун да» яхача исбахьален фильма юкьерча моттигаца. Комсий маргалашта танк тлалаьллача Темхочоа дов ду, барт бетт гуржий воккхача сага (цун юхь ловзаяьр - Закариадзе Серго). Цу тайпара оамал, вахара хьисаб долаш, хламан хьурмат деш саг хиннав дезала да. Из миссел йолча йоккхача сомий бешара чуийца хьувкъам дуккхача нахага кхоачаш хиннаб, мах боацаш царна длабекъаш хиннаб цо из. Укхаза цъаькхача цъа беркате саг дагавох сона. Осменаькъан Сосе Хьамзата «Сага юта лар» яхача дувцар тла

вувцаш ва Новраз яхаш саг. Цун а яр иштта йоккха сомий беш. Даим длаоттабий латташ лажаш хулар цунга лан зама-лахьа а тлехьа, хоатташ-эшаш саг воарге, цунна лургболаш. Масагаша хлама хул вахаре, нийслу лан юкье унахочун сомага а мошача хламанга а догъотташ. Хетаргахьа, иштта наха вовзаш, везаш, накъавоалаш хиннав Наьсар-Кертера къоано а. Лоацша аьлча, цу тлара гаша догар кхераш, сел хоза лелаш хиннай цо ший беш. Сом бохкаш лела-м хланз мо таро а хиннац цу хана.

1943 шера салтий полк лайттай Наьсар-Керте цъхан юкья. Из Контора беша лайттай, яхаш, дувц. Царна тускараш диза лажаш телаш, уж лоархаш хиннав фусамда. Командира амар а денна, цъха гаша дожа ца деш, эделца-гулакхаца лайтта, длабахаб из блу. Вай мехкахдоахаргда, аьнна, ховш-дувцаш хлама хиннадац цу хана. Цул тлехьагаш, дукха ца говш, цъаькхача полк енай. Гаьнаш йохаеш, кагъеш уж хьовзарах хьам баьнна хиннаб Контора. Командир хланзарвар ладувгаш ловш хиннавац из беш кхеьча сагага.

Юххера а, уж лайтташ Конторагара дладоах, из ше Ахкий-Юрта длавода ваха. Хетаргахьа, Наьсар-Керте цунна цъха да вахал мара хлама дита хиннадац. Цига ваха висав во! Ше ваха хайнача кердача моттиге а, сомий беш длаегаш хиннай дезала дас. Бакъда длахо гюза а паргата а вахар хилац цар, шоай дай баьхача лайтта. 1944 шера мехкахбоах галглай. Сибре Юбугача хана, къаьст-къаьста бига хиннаб Ахкий-Юрта ваха Контори Наьсар-Керте леш вола Яхььяи, цун веший Японций дезали. Наьсар-Кертерча атагаш, хланз «Долина смерти» оалача моттиге, цу юрта мел вола къонах хьагулваьв. Цига хоам баьб мохк бохабеш хиларах, цигара машинаш тла ховшабаь, шоаш длабига белча къонахий тохабенаб. Чоагаша хлама ма хиннадий царна тлакхеллар. Герзех бизза хиннаб эскархой. Гув тлара Ючутехача пулемето цига лозаваь хиннав Контора Японца. Цу дийнахьа длавигача глоне, де доацаш вайна даваьннав из. Юхьанца лорашка длавигов из, амма кхы ценах кхетийтавац. Хетаргахьа, яьча цленхаштарча човнех кхелха а хила тарлу. Вошас Яхььяс ший хур даьдар из лаха, цунца хиннар фуд хьажа герташ, амма цох пайда хиланзар. Хьалаца дух доацаш, чакхдаьлар из гулакх. Из моттиг яйна-

Сурта тла: (аьрдехьара аьттехьа) Гарчакханаькъан Контора Яхььяи Алсбика Султангири

раша аьнна хиннад, Японций шаккха го бохабаьбар, аьнна. Иштта хилар мехкацара къастар, гаьнарча Казахстане бигар.

Цъха шу даьлча мара влашагкхетац Наьсар-Кертеи Ахкий-Юртеи бекъабенна баьха хинна дезал. Цар сацар хул Къулбехьен Казахстан Тьюлькубасски кхален Волокчи яхача юрта. Цу хана Яхьья дикка ондаваьнна зламига саг хиннав, хлана аьлча вай Сибре дугача хана 20 шу даьнна хиннад цун. Из ваь хиннав 1924 шера, юртарча ишколе деша ваьглав из. 1931 шерга кхаччалца советски ишколе 7 класс хиннай, хлаьта кхы а шу даьлча, 1932 шера юкьедоаладаьд 10 шера дешар, вешта аьлча, цу шера денз итт класс хиннай вай мехкарча ишколашкка. Хетаргахьа ца аьлча, Яхььяс масса класс яьккхай дагадоагаш саг висавац карарча хана. Дахо цо деш ше ваьча шера Буро тла хьайийлла хиннача хьехархой техникуме. Цу заман чухьа кхьдола дешараш деша моттиг хиннац Галглай мехка, араьха дла а ваха ца деша, цудухьа из техникум яьккхай цо. Уж шераш дагалувцаш, Яхььяс ше дувцаш хиннад шийна деша гю даьча даь-сесагах Манкенаькъан Товзех. Ший маьр-волага дешийтар духьа, ший мел хинна дошо хламаш ехкаяр йоах цу кхалсага; цул совгаша, из деша вагаша моттиге даар лоаттадеш хиннад цо: тлоа, шура, кюлд, нахча, фуь, даьтта. Вордаца хьалгьахе, хьалххе белгалгьяьча моттиге («Баьц-царча базара» юхе) маьр-во! хьатлавеча, цунна из кхача дла а беле, цлайоагаш хиннай Товзи. Иштта пазат, барзкъа тийге, дитте хьалхьош хиннад цо. Нанас дергдола гулакх да цо ший маьр-во! даьр, цудухьа йоал йоацаш дусаргдац цо даьр бакъдунен чу длакхьачул тлехьагаш.

Мехкахдоахача хана, ювцаш йола хьехархой техникум яьккха ваьнна хиннав зламига саг, амма ше Юмабаь болх бе безанзар цун... Ка-

захстане Юкхьяьча цъха шу даьлча, из длакхет ший даьх, хлаьта да ваха дукха ганзар. Контор кхалх 1947 шера. Даь-сесаг 1946 шера длайоал. Из длайолла каш доаккхаш, лайтта сов чоагаша гюрадаь долаш, ши тлоа мара белаца каш Ючудоаккха ца луш, вабаца ший кога чов ю цо, бларчча бетта из ког бийста а лел цул тлехьагаш. Иштта тлехигача каша из длайолла йийзар маьр-вийий. Ханаш хиннай-кх уж иштта лайттараш. Цу заман чухьа мехка даьржа хиннад чоагаша дла-юха долаш дола унзара длайха лазар (тиф). Тема хана цох чоагаша лоралуш, кхераш хиннаб фашистий эспараш а салтий а. Из вайна дика гойтад Осменаькъан Хьамзата ший «Оакхарий» яхача дувцарга гюлла. Из долча наха дарба ца де, сихагаша уж бовргбар хьадеш хиннад моастагчун эскархоша. Из лазар-м Яхььяйх шийх а кхийтта хиннад. Байна-рашта юкье из аллийта хиннав лораша. Хлаьта а, оалаш ма хиллара, Юажал ца кхьача вала йишгьяц саг. Дала цъха къахетама баь, виса хиннав из, байнача наха юкье садоахаш уллаш зийнав, иштта длавиьха, дарба даь, дийна висав вай мехкахо. Вийрзачул тлехьагаш балха ваха а аьттув боал цун. Уж баьхача Волокчи яхача юрта хиннай тлехкашга кхайкор долча берий дарбанче. Цъха йлаьха уйче а йолаш, глешло хиннай из. Цигара бераш шоаш лелалуш хиннадац, уж фега арадоахаш, наб еш долча галешка доаккхашехь дахчан маьнгеш тла Юдехкаш хиннад Яхььяс. Дувчачох, из цига воспитателя болх беш хиннав. Цу ерригача Къулбехьен Казахстанера хьакхувлаш, цига дарба де хьачутелаш хиннад из лазар дола бераш. Сага дарба дар а гю дар а чоагаша ший деглаш доаллаш хиннав Яхьья. Чов хилча а доагам долча а моллагаша дарба хьадеш хиннад цо, цул совгаша лорий литература дешара тлакхувш а хиннав. Берцладугача хана, даьша-ноано-

ша дехар деш хиннад цунга, хыйца сурт дакхийта, аьле. Цо берашта гю дарах доккха баркал оалаш хиннад.

Контора Яхьяс саг цу юрта Iеш волча хана, 1951 шера тов бетта 16 дийнахьа йоалаю, из хиннай Ачалкхерча Чергазанаькъан Лиза. Вий вошеи ши йишеи хиннад цар дезале. Лиза ше юкьера ишкол яккха мара хиннаяц, бакъда цун вежарий докхий дешараш дийша нах хиннаб. Масала, воккхагIа вола Саварбик вай дохадале Саратовея юридически институт яккха хиннав. Дуккхача шерашка МагIалбике адвоката, следователя, прокуратуре болх баьб цо, 1987 шера ше валлалца йолча хана. ШоллагIвола наьна-воша Дауд МВД болх баь ва. Вожаш а (Хьажбийкар, Борис) вахаре шоай моттигаш хьалийца баьхаб. Борис профессионални фотограф хиннав оалаш а хезад сона. Кхыча дешашца аьлча, дикача нахаца йиша-вошал дийя; керда, беркате дезал хьахул цар. ВIаший тIехь-тIехьа малхабоал дезалхой: Лида, Тамарий, Зарема, Марет, Мухмад, ПаьтIамат, Ахьмад, Фатима, Мадина. Царех ший Сибре яьй: Лидаи Тамарийи, юхемисараш - цIадаьхкачул тIехьагIа.

1956 шера Яхьяс ший дезалца Кентау яхача шахьар тIа ваха дIавода, гIалгIай меттала аьлча «оахкала гув» яха маIан долаш дош да Кентау яхар. Хетаргахьа, хьалха

цунна хиннача балхара дезал болча сага доагIар кIезига ахча доландаь, ваха моттиг а болх а хувца лаьрхIадаьр фусам-дас. Кердача моттиге кIор боахача шахте балха вахар из. УнахцIенон Iаткъаш болх бале а, вай цIадахккалца цига къаххийгар цо. Вайна ховча тайпара, дуккхача наха селикоз яха лазар хьахьеду моттиг я шахта а цох тара къахьегам бола кхыйола моттигаш а. Цудухьа ши-кхо шу дарба деш даккха дезаш хул шахтёр.

1957 шера Даьймехка цIабахка лоархI дезало. Москве гIолла бахка безаш бар уж.

- Хетаргахьа, - дагалуви йоккхагIа йолча Лидас, - цIермашин дикка латга езаш яр цига; цудухьа, со а ийца, Москве гIолла волавала лаьрхIар дас. Цаккха дицIуц сона цу хана хиннача «Победа» яхача машинаца се цо хьаьхка.

Хьагучох, вахар дукха дезаш, цун хозаленех кIезига а хьокхавала ловш саг хиннав Яхьяс. Цудухьа дукха доккха доацача дикаех а дегагIоз хулаш хиннай цунна.

Шоаш 13 шу хьалха низагIа арабаьхача коашка а цIенешка а кхоач дезал. Доккха, дIаьхча, хьалхашка хьа уйченаш йолаш, кхера теа подвалаш а йолаш долча цIенешка кхыча къамаьх болла нах бахаш хиннаб. Уж цьхан-шин дийнахьа арабала лаьрхIа а хиннабац цар чура,

шоай баха моттиг йоацандаь. ХIаьта Ахкий-Юрта хинна лаьтга, ков, цIенеш, йоккха сомий беш вIалла хьоахае езаш а дацар этга гIулакх, из Iаьдало а цу чу баьхача хIираша а юхадаланзар цу беркатеца а боккхача а дезала. Из шеддар мишта хиннад, сенца чакхдаьннад дувца а хьахьеде а лац сона, цаI-м бакъда, цьхаккха тайпара бокъо йоацаш битаб боахам низагIа дIабаьккха а юха ца луш а. Бахьан из долаш, цьхан юкъя баха Шолжа-ГIалий тIа болх уж. Шоай коа бахарг-болаш, цIабахка цар таро хиланзар 1961 шера мара, 5 шу гаргга ха республикан столице яккхар цар. Из а мишта яккхар, наьха цIа лаьца, цох ахча телаш. Из а хиннад цьха цIалг, йIаьхча уйче йолаш. ЦIермашиннаькъа вокзала гаьна боацача урам тIа баьхар уж цу юкъя. Шолжа-ГIалий тIа волаш а Юхайна вагIа йиш йолаш дацар цIендаь гIулакх, балха вода Яхьяс. Из фу моттиг хиннай аьлча, юртбоахама эшаш йола техника, гIирсаш, кечалаш лотаттаду оагIув чулоацаш хиннай. Карарча хана а йолаш я цу тайпара балха моттигаш, цар Iалашбу вай юртбоахам а цунна чуйоагIа ахархой тоабаш а. Цигара цIабахкале цу зIамигача цIагIа баха готта йоландаь, цIенах маца кхетаргба ца ховндаь, ши лаьтта эц Яхьяс Къаьнара Шолже (Старая Сунжа) оалача моттигера. ЦаI - ший веннача

веший Японций дезала, Бохтаранаькъан сесаг а ши йоI-воI а долаш хиннав из леча хана. ШоллагIа дола лаьтга шоашта ийцад. ХIанз а болаш ба, йоах, из урам. Шоашта шинна дезала бийдача кирпичкаш шишша цIа а уйче а яь, вIаший юххе баха хайшар уж. Из бийда кирпичк хьаеча, кIоаг баьккха, когашца топпар хьувча, кирпичк текхаеча дакха лаьцар дезалерча цьхадолча бераша а. Из мел хала болх ба сона дика хов. Хийла бIаргабайнаб сона зIамига волаш топпар хьаха беш хинна белхий. ДукхагIа дола цIенеш вай цIадаьхкача хьалхарча шерашка цу тайпарча кирпичкаш, цу тIа ча теа топпар хьоахаш даьдар. ЦIенеш, ков мукъадаьлча, Наьсар-Керте кхоач уж, шоай хьамсарча, да ваьхача коа. Цьха хIама дар царна вас еш, Контора хиннача мегача цIенеш подвалашка; доахан, хьакхарч лелаяь; чIоагIа бIеха яр. Яхьяс дукха къахьег цар чура хьаж даяккха гIерташ, диь-пхи шу-м дийзар цу гIулакха.

Ше хьехархо хилар дицданза вар наьсархо. ХIанз наькIадоал цунна ше моцагIа дийшар. Юхьанцарча ишколе хьехархо волаш, балха аравоал из цу заман чухьа. Дукха ха ялале цун директор а хул цох. Цу ишколе ерригаш а яцар 4 класс мара. Цу хана цунца къона хьехархой а болаш болх баьча нахах цьхабараш хIанз а болаш ба, царна дагадоагIа мел бакъаьхара оамалаш йолаш, наха ше везавалийта ховш саг вар ишкола директор. Цу тайпарча хьехархох цаI я Наьсар-Керте яхаш йола Оздой Хьагой Маржан. Иштга дувц цо Контора Яхьяьх лаьца: «Цунна чIоагIа баркал ала безам ба са. Дикача наха юкье а дика саг вар из. Со бархI шера дешача ишколе балха яр, юхьанцарча классашка хьехаш. Из юртарча юхьанцарча ишколе директор вар. Со йолча Iо а вена аьлар цо: «Оздоева, Iа берашца дика болх бу аьнна хезад сона. ТIехьайса цьха класс я са, хьо царца болх бе хьайоагIаре, тетрадаш айса тоадегIдар аз, хьона новкъостал а дергдар, уж бераш хIанз йиьлагIа дIачудаьннад, хьатIехьакхеде могогIдарий хьона?» - «Наьнага аьлча, ховргда сона, - аьлар аз, - могош йоацаш я са нана. Ши класс лелае хала хургда сона, аз болх бергба а аьлча, вIаштIехьа а ца даьлча, нийса мичад из». Наьнага дIааьлча, из а духьала хиланзар: «ЧIоагIа дехар ма даьдий цо, вай юртара а ма вий из. ЦIагIардар аз айса дергда, ахча а хургда хьона, гIо», - аьлар нанас. Укх тха цIагIа хьачу мел веначунга из директор вийцав аз. Цига Наьсар-Керте яр тика, дIавахе, ахча къоастадийя, цьха кепиг а тIехьа хьалора цо тхона. «Яхьяс Конторович, из къаьста ахча-м дезацар

хьона», - йиьлагаша аьлча, из дIатIаэцацар цо. - «А, цигача сона кепиг хьадала саг хургвац, со кхача везача. Йиьлагаш, дIахьо шоай ахча», - оалар цо. Из тIехьаюсаш хинна класс вокхарна тIахьакхейир аз. Урокаш яьлча Iеш а, сай бераш хилча кхы чIоагIагIа хьехаргдоацаш, ишттал чIоагIа хьийхар аз царна. Цо дехар а даь, кхы а 4 шера цу юхьанцарча ишколе болх беш хилар со. Бештошка-ра а Iарчакханаькъангара а говр-ворда даьккхе, улгаш Iочу а увтгадийя, хьехархошта наларга хьа а байя кIор Iобоаккхар цо. Дахча дахьар. Тхо балхара чудахачул тIехьагIа алапи хьалденна хилча, цIагIара юха дIа а дийхе, цу дийнахьа хьалора цо ахча. «Ай, Яхьяс Конторович, кхоана хьадала мегаргдещий из?» - шийга аьлча, хоза дIадерзадора из къамаьл, дезалургдолча тайпара жоп деле. - «А, бийсан фу хул хац. Сона се сахиларга варгвий хац». Тхо дIачудийхе, дукха хьехам бора цо тхона. Ше лайнача халонех а, деша вагIарах а, дезалах а дувцар. Дика бусалба саг вар из...»

Хьагой Маржана кхы а дукха дийцар ше цига болх беча хана цунгара дайнача эзделах, гIулакхах лаьца.

ЦIена саг волаш, висав из наьха дегашка. Цу заман чухьа хIанз санна газ яцар, классаш дахчеи кIореи кхатехкаш йIохайора, таро йоацача дезалерча берашта баркъя лора. Директора, Iан Iалашо еш, дахчанца а кIораца а гIо деш хиннад ший хьехархошта, вай лакхе дийцача тайпара. Берашта полтув, кий е когагIирс ийче, цIеннах чуувтгаш чакхволаш хиннав из ше. Уж хIамаш ше дIаелча, «бер кхоана ишколе хьадайталаш» аьле, дIаводаш хиннав. Цу моттигаша хьагойт из мел дог лазаш хиннав ший мехкаш, къамаьх, юрташ. «Со» аьнна воацаш, курал-соннал дегIаца йоацаш саг хиннав наьсархо, из цун оамал дукха езаш хиннаб хьехархой, цо кхотабеш, хьатIаозш, барт болаш къахьегаш хиннад цар. Озабезамаш цьхаккха тайпара деш а хиннадац, берригача хьехархошца, цар болх барга хьежжа, цьхатарра дика хила гIийртвав директор. Ший дезалца санна догуйла долаш хиннав из ишкола хьехархошца, цудухьа наьха дегашка висав дукха ха яьнначул тIехьагIа а.

Нахаца тарлуш, болх бе ховш вола Яхьяс моллагIа хьакима везалургволаш, моллагIа болх цунна лургболаш саг хиннав. Цудухьа Наьсар-Кертерча юрта совета секретара Бузуртанаькъан Аслана ше волча балха хьех из. Цьха ха йоаккх цо цига къахьегаш, амма дог-безам ишколацара дIакъаьстанза хиннав хьехархо, цудухьа из ший болх бац аьнна хеташ, ший ишколе юхаваоагIа из. ДIахо цо болх бу Наьсар-

Сурта тIа: Яхьяьй Лида, веший-воI Салман, Контора Яхьяс, даь-веший воI Махшарип

14 КЪОНАХИЙ

Кертерча бархI шера деша-ча ишколе. Эрсаша оалаш да, «деша цаакка тлехьа дац». Цу деша маан дика кхетадеш хинначох тара ва вай мехкахо, болх бешше, деша вода из Шолжа-Галий тIарча хьехархой институте, эрсий мотт а гIалгIай мотт а хьехаргбола говзал Юмаяр духьа. ХIанз цун бокъо хул зIамагIа а йоккхагIа а классашка наьна мотт хьеха. Цу лостамагIа къахьегаш хул из Насар-Кертерча №10 йолча юкьерча ишколе. Цигара пенсе а вода.

Боккхача цун дезалах хьехархочун болх хержа саг хиннавац. Бакъда цъа хIама-м да укхазу дувца йиш йолаш. Цун йоккхагIа йола йоI Лида итт класс яккха гетна ха яр из. Лидас ишкол гетгара дика дешаш яккха хиннай. Цу шера шоллагIа класса хьехархо декретни отпуске яха моттиг нийсьеннай ишколе. Яхьяс ший йигий хьаькъал-кхетам бовзаш, Лида-йга оал: «Из класс Ia хьайи-чача бакъахьа хетар сона». Цъа моллагIа цIагIа санна а доацаш, дукха исбахьален литература, дошлогаш, методически литература хиннад цар дезале. Юкьерча ишколе завуч волча ший дас аннар ду йоIа. Хьаэц цо класс, балхах дика лоархIаеш дIа а йолалу. Цаховш дола хIама хатта, нийсача накъ тIа яккха дийнахьа а бийсан а йоккха поалхам йола хьехархо уллув волча цунна хала хиннадац берашца болх бе. ХьалхагIа а, дешарах дика кхеташ йолча Лида-йга, гIалаташ тоаде тетрадаш луш, цунна фу хов дика довзаш хиннав да. Цо фу даьд а хьеже, оценкаш тетрадаш тIа ше увтгаеш хиннай. Цу тайпара ши декхар кхоачаш-деш, ши тохкам беш хиннаб Яхьяс: цкъа-дале, берашта фу хов, йоазув мишта даьд; шозлагIа-дале, ший йоIа ишкола лаьрхIа йола программа кара мишта ерзаяь, малагIа борама тIа да цо чакхдаьккха дешар. Хьайи-цар Лидас шоллагIа класс. Цунна цу хана ховра дас планаш мишта язью, уж дIа

мишта хьех, урок мишта лу, йоазош мишта Юмадайт, дешийт. ЗIамагIа йолча классашца бе беза болх ховш яр селхан итт класс яккха Лида. Цъа бакъахьара, аннарга ладувгIаш, деша гIерташ бераш хиннад цунна нийсеннараш. Дешара ах шу даьлча, ишколе Москва-ра комисси ена хиннай. Дас хоам баьб йолага: «Кхоана хьа урока тIа Москва-ра комисси ягIаргья», - аьнна. Сона хезад кхьметтел районора е моттигерча министерствера комисси еча, цъаьбола хьехархой кхерабеле, уро-каш йите, удаш хиннаб яха къамаьл. Бакъда Лида-м кхера-раяланзар комисси Москва-ра я аьлча а. ДоагIагIа тай-пара кийч а енна, ший берашта дала дезар дика ховш йода из шоллагIа дийнахьа балха. Математика урок яр яла езаш хиннар.

-Ой, папа, могоаргдий-хьогI сона? - аьнна шеко-м ессаяр цкъарчоа дег чу.

-Дика могоаргда. Уж вIалла боацаш санна, теркал а ца беш, массаза Iайха баьча беса болх хьабергба Ia.

Яхььяйна ховра цо урок дика лургйолга, хIана аьлча из ше ваьгIавар хьалха цун болх зуви, урок мишта лу хьожаш. Урок ялалца йист ца хулаш а ваьгIе, тIаккха: «Магаргйолаш лу Ia урок, дика я», - аьле дIаводар из. Лидайна математика дика харал совгIа, эрсий мотт а дика ховра, хIана аьлча йиь класс яккхалца Шолжа-Галий тIа дийша яр из. Тахан а цо эрсий мотт був-цаш хилча, безам тIабода цо из шаьра а хоза а бувцаш хиларах. «Цъа минот зехьа ма йоаелахь урока тIа, еррига 45 минот балхах йиза хила еза», - аьнна хьехар дир дас. Ера комисси. Цул тIехьагIа, беррига хьехархой вIашагIтIа, педсовет хилар ишколе. Учительске дIачуяха а эхь хеташ хинна селханара дешархо, хIанз Москва-ра енача комиссе еча хьехархой кхеле яха езаш яр, беррига ший мел хиннача хьехархошта юкье ягIа. Из Лида-й дегIацарча эздеда оагIув яр. Цун хин-

нача классан кулгалхочун балха Юттар еш къамаьл хилар, дика баьбац аьнна хеташ. Дуккха дийдачул тIехьагIа урока тIа яьгIаца комиссецарча кхалсага аьннад: «Масал эца мегаргда шоана къонача хьехархочунгара, шоллагIа классе болх беча Iарчакханаькъан Яхььяй Лида-йгара. Бокъонца волча хьехархочун никъ бар цо хержар. Аз-м цунна 10 балл оттаергьяр. «Сабарде Ia, Iарчакханаькъаньяр», - аьнна бий оагабаь хиннабар Могушканаькъан Мухьмада Тембулата шийл тIехььяьннача йолага - ший хиннача дешархочунга. Иштта чакхдаьлар комисси яр а, Лида-й болх могоабар а, хоастабар а. Амма йола цъхан шера мара болх биц ишколе, дIахо цо лоархI маха боаккхаш йола говзал Юмае. ХIаьга а цига даьккхача цъхан шера из Юмайир наха юкье болх бе, царца гIулакх леладе. ДIахо Лидас деш №26 йолча технически училище, обрудованех цъа «4» мара йоацаш, (цу маьхех, чийнех дика кхетацар из), ерригаш пхиаш йолаш чакхйоаккх цо из. Къаьстта дIайхача дешашца дагалувц Лидас шийна дукха хIама Юмадаь Белоусова Галина Николаевна яха спецтехнологех хинна хьехархо, «тамашийна дика адам дар из» яхаш, дагалувц цо дуккха шераш даьнначул тIехьагIа а. Цъхан шера дийшача, экстерна хьисапе экзамен дIа а ялийте, дийша йоалийт цо швея. Лида ишколе хьеха Iийнаеде а, хIаьга а цох хьехархо хиннай. Насарерча №27 йолча училище мехкарий-швейаш Юмабеш хиннай из. Нахаца болх бе хар даьгара хьадоагIаш хиннад аьнна хет сона. «Спецтехнологии» а «Материаловедени» а хьех цо. Иштта дIанийсьелар Лида-й кхел. Хьехархо цар дезале из цаI мара хиннаяц. Цун юкье бар маха баккха ховраш, мах бу говзал яраш.

1971 шера, дезала нана дIаяьлча, зIамагIа йола ши йигий тIехье йоацача наьна-вошас Саврбика дIаюг МагIалбике шийца яха, цар

дIаязью ноанхой тайпан цIи -ЧергIазанаькъан. Карарча хана царех цаI йоацаш я, хIаьга эггара зIамагIа йола Мадина вай паччахь волча Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлий пресс-секретарь йолаш къахьегаш я.

ЦIагIарча берашца чIоагIа кIаьда. ший оамалашца масал гойташ хиннав дезала да. Кхьметтел йигий, виий берашца эздеда хиннав из. ХIанзарча наха деча тайпара, Юттарашца бехк боаккхаш, къамаьл цунгара вIалла хеза бац цун ший дезал а дезалий дезал а. Масала, Лида-й йола Угурчанаькъан Залихана зIамига йолаш 7 шу даьккхад, наьна-даьна хьалхашка кхувш йоагIаш. ХIанз цох ший вахарцара эггара хозагIа йола ха хеташ я из, цул тIехьагIа дуккха шераш дIаихадале а. Бер кхетаргдолча тайпара, цунна дезаргдолча тайпара дора цо ше деш дола къамаьл. Духхьал берашца хинна а Iацар из иштта, гонахьара тайпан боккхийча истий а сий деш хиннад Яхььяс, ший наьна дергдолча тайпара. ХIанз а хьоавеш ва из, цун эздеда гIулакх дицдаланза болча наха. Коашка гIолла чакхвалле хоаттаргдар, ахьар де дезаш, жувр ба безаш саг виий. Экажкъонгий-Юрта Шолжах тилла тIий доацача хана, ворда тIа галеш даькхе, цу хих ваьле, царна ахьар дахьаш цIаваоагIаш хиннав хьехархо. «Сай коарча хIаман мара сагото яц сога» яха уйла цо вIалла гаргаюташ хиннаяц ший дега, хIара ший тайпан воша дика ваьхача, сагото йоацаш, эша кхоачам болаш ваьхача сапаргIатадоалаш саг хиннав из. ХIанз Камаз-центре яхаш я 90 шу даьнна цар тайпан Маликат яха йоккха саг. Ший даь-даь веший йоI Шолжа-Галий тIа хьайоалаийя, из парке а, кино а, хозача моттигашка а йиге, цIайоалаеш хиннай Яхььяс. Из воацача хана, цу йоккхача сага зерате ух цун дезал. Дика хIама тIехьенгара тIехьенга доалаш хьадоагIаш хул, нагахьа санна из бакъ-

ахьара дезал бале. Беррига гIалгIай дезал а иштта хилча, дикашца белгалбаьлча бакъахьа хетаргдар сона. Иштта уж хилар дезаш хиннав йоазонхо Тиймарзанаькъан Башир а, цо из хьахайтад ший «Барттайна дезал» яхача байтага гIолла. Цун юкьера массехк мугI шоана дагабохийта лов сона:

«Барттайнача цIагIарча дезале,
Хул цаI воккхагIа, цун сий деш вожаш,
Шоайла хьамсара болаш, безаме,
Долаш аьннача шоай дош...
Цу дезала дикал араяьле,
Боккхача мехка из гучайоал,
ТIаккха цунах кхаь хиле,
Из дика цIа да, гIалгIаша оал...»

ТIехьагIо машин а хилар Яхььяй, наха юкье «бобик» оалаш йола Уз-469. Массадолла хIама леладе кхоавора из. Доахан леладора цо, жа леладора, котам, хьаьжIа, беш - из тамашийна саг хиннав. Вешта, цу тайпара из хиннавецаре ийс сагах латта дезал хьаьналча хIаманца кхебе цун вIаштIехьа а дарг-дацар.

Пенсе вахачул тIехьагIа а къахьегаш хилар Контора Яхьья Насарерча Юахарганаькъан ГIапура цIерагIа «Электрострумент» заводе, Якуте ваха ши шу даьккхар, хьехархочун болх беш. Из бахьан долаш кIеззига тIакхийтар цун пенси.

Дезала нана, аз лакхе ма аллара, ЧергIазанаькъан Лиза кхелхар 1971 шера, йиигашка хьажара а уж лелаяра а дукъ дукхагIа даькье йоккхагIа йолча Лидайна тIалаьттад. Карарча хана цар боккхача дезалах 2 саг къаьстав, боацаш ба Заремаи Ахьмади. Вожаш ворхI шо-шоай дезалашка маьрша бахаш ба. ХIаьга Лида-й ший 5 дезал-хой царех хьадаьнна 21 мехкарийн къонгийи бераш да. Контора Яхьья кхелхар 1987 шера ардара бетта 7 дийнахьа, дIавеллав Насар-Кертерча кашамашка.

Сообщение о возможном установлении публичного сервитута

1. Правительство Республики Ингушетия (уполномоченный органа, которым рассматривается ходатайство об установлении публичного сервитута)
2. Цель установления публичного сервитута: эксплуатация, ремонт, реконструкция, объекта ПС 110/35/6 кВ «Плиево» в с.п. Плиево Назрановского муниципального района.
Адрес или иное описание местоположения земель, земельных участков, в отношении которого испрашивается публичный сервитут:
Публичный сервитут устанавливается в отношении земельного участка государственная собственность на которые не разграничена в целях эксплуатации ремонта, реконструкции объекта ПС 110/35/6 кВ «Плиево» в с.п. Плиево Назрановского муниципального района, площадью 26094 кв.м, согласно Приложению №1 «Графическое описание местоположения границ населенных пунктов, территориальных зон, особо охраняемых природных территорий, зон с особыми условиями использования территории».
3. Адрес, по которому заинтересованные лица

могут ознакомиться с поступившим ходатайством об установлении публичного сервитута и прилагаемым к нему описанием местоположения границ публичного сервитута, время приема заинтересованных лиц для ознакомления с поступившим ходатайством об установлении публичного сервитута - Министерство имущественных и земельных отношений Республики Ингушетия, адрес: 368101 Республика Ингушетия, г. Назрань, пр. Базоркина, дом 70

4. Адрес, по которому заинтересованные лица могут подать заявления об учете прав на земельные участки, а также срок подачи указанных заявлений - Министерство имущественных и земельных отношений Республики Ингушетия, адрес: 368101 Республика Ингушетия, г. Назрань, пр. Базоркина, дом 70, в течение 15 дней со дня опубликования сообщения о возможном установлении публичного сервитута в порядке, установленном для официального опубликования (обнародования) правовых актов поселения, городского округа, по месту нахождения земельного участка и (или) земель, указанных в пункте 2 данного сообщения.

5. Официальные сайты в информационно - телекоммуникационной сети «Интернет», на которых размещается сообщение о поступившем ходатайстве об установлении публичного сервитута - <https://mizo-06.ru/>

6. Дополнительно по всем вопросам можно обращаться:

Публичное акционерное общество «Россети Северный Кавказ»:

357506, Ставропольский край, г. Пятигорск, ул. Подстанционная, д.13а

тел.: 8-800-220-0-220

360003, КБР, г. Нальчик,

ул. Ватутина, д.5, кв.30

тел. 7(8662) 40-00-60

7. Графическое описание местоположения границ публичного сервитута, а также перечень координат характерных точек этих границ размещено на официальном сайте Министерства имущественных и земельных отношений Республики Ингушетия <https://mizo-06.ru/>

Гидашца болх длахьош, цар говзал лакхъяра тлехья къахъегаш ба мехка

Султиганькъан Йоакъап

2026-ча шера бекарга бетта 20-ча дийнахья денз, мехкарча гидашца цар балхацара говзал лакхъяра тлехья болх длаболабаьб мехка. Из хоам «Сердалога» бир Иалама гьулакхех йолча министерствос.

Иалама гьулакхех йолча Президентски ганзо хьаллоача «Кхаь оаглон гьулакх леладар - ООПТ-Илмалоамхой» яхача грантага гьулла длахьош ба из болх. Гидаш йомабеча програм-

ман юкье да туризмаца дувзаденнараш, мехкара Иалам, историко-культуран моттигаш йовзийтар, экологеча, Иалама моттигашца дувзаденнараш, иштта моллагла дагадоаца хлама хиннача гидашга хьалхара гьу де хар. Царна шоай болх боаггача боараме бовзаш хилар чьоаггача лоархьаме да туризма оаглонца.

Кагирхой гьулакхех йолча Комитете Магасе длахьош я гидаш йомабеш йола кхетаче. Эггара керттера цар глонча я Иалама гьулакхех йола министерство.

Дуккхача шерашка яхаргйола гаьнаш длайоггаш боахк Магасе

Султиганькъан Йоакъап

Магаса моттигаш баьц-царьерзае арабаьлар болхлой. Из хоам «Сердалога» бир шахьяра мэре. Хьеха гаьнаш длайоггаш бола болх ба цига длаболабаьр.

«Хьех шахьяра моттигашка товш, дуккхача шерашка яхаш, хоза куц долаш, пайда беш га я», - дийцар тха газетага.

Экологече хьал лорадара тлехья лоархьаме болх ба из, мэре белгалдечох. Хана йьоахалца Магаса сквераш, аллеяш, паркаш, урамаш дуккха хозаггача хургдолаш къахъегаш ба мэре.

Дошо гаьнаш

Шоай бешамашка ма хулла дукхаггача гаьнаш длайоггача хьожаш ба мехкахой

Султиганькъан Йоакъап

Блаьстен беркатах дизаа дола денош хьаоттарца, шоай бешамашка болх бе арабаьнаб мехкахой. Хлаьга къаьстга лоархьаме моттиг длаоацаш да цу юкье гаьнаш длайоггач. Дикка латаш, сом луш йолча гаьна моттиг лохаш хул цу гьулакхца дог ловзараш. Тахан базар тла хьона езаш йола га хьаьца йолаш я, лаьрхьла араваьнна гобаккха мара эшаш.

Белгалде деза, тахан догьэтта бола сом а тикашка, базара моттигашка хьа ма эццаш бохкаш болга, бакьда вайна массанена хов, ший коа кхебаьча, чам чубеннача хана длакхайда хьабаккха йиш йолча сомага хлама кхоачаргдоацилга. Ший коа кхебаьча сомий хьаж а ма хул ший тайпара хоза. Пхи шу хьалха Россесе Президента Путин Владимира мехкарча Минсельхоза тладиллар; юртбоахаме къахъегаш барашга гьу де, цар оаггув хьаллаца, аьнна. Комараш, сомаш кхебар 60%-га кхоачаш айде лаьрхьла, наькьашка карта хьакхеллар министерстве. Тахан Россесе мехкашка шортга кхоачам хьабаккхаш моттигаш я, эзараш тоннаш тайп-тайпара беркат да лоаттадер.

Массанена чаме хеташ бола эггара дикаггача лоархьла йажаш кхебеш бешамаш я мехка, геттара чьоаггача доал деш лелаш. Хлара шера мехкарча моттигашка длахья кхухьийта хьаьш, сомаш ба цу моттигашкара чуьцараш. Тахан хьа доалахья ведар по-

мидораш, ши ведар йажаш, дийгали коартлол чуьцал мара беш еце а, влэхий ва хьо, боккха пайда боаржаберех ва. Знамига, сага зувш доаца хин тоатолгаш влешагкхетарца геттара шера, доккха хиле длаотт хий а. Къахъега ловш хьо вале, хлама хьахургда, къахъегар беркат ийша висавац.

«Хлетта кхийнача хана сомий, хьаьсий бешамашка дукха къахьийга ва со, унахцлена дар вахара денош, беркат хулар къахъегама», - белгалдир вай мехкадас Келаматанькъан Махьмуд-Иаьлас лаьттанца къахъегара нах тлехьехаш хиннача къамаьла юкье.

Республикан кулгалхочо теркалдир, къона тлехье цу гьулакха гаргаюгаш хила везилга, хлама хьаде чам хургболаш кхебе беза къонабараш. Хлаьга из деррига бера хана чьоагглуш да деггача, оамалашца. Даьна, нанна юхе длаьтга; коартлол, хох длабувш, кхорий, йажий гаьнаш длайоггаш воаллар из гьулакх дезаделе хьалкхув. Воккха хфинначул тлехьяггача а ший тлехьенца длаодоахья ловш хул из, бера хана чам чубеннар.

Ци яьккхача сома гаьнаш я тахан мехка хьаьца. Базара юкье длачуваьлча, бларг ма кхоачча ураоттаь латт гуржий боала, комса хьаьча, цьог долча хьаьча, гьамаггача, бларга, кхора гаьнаш. Дехья оаггорахья ваьнна хьо йоволавелча, цу гаьнаш тла хьахулаш мел дола беркат а да бухь баьккха хьалдетта базара юкье латташ. Дика деций тахан га длаьггача, кхоана цун клалха сакь-

ердалуш хьалкховдаш сом боаккхаш ваглар. Тайп-тайпарча моттигашкара хьахухьаш я гаьнаш вай мехка. Хьай дега ма тов хоржам бе йиш йолаш ва-кх хьо; сомий, комарий гаьнаш эцаш. Хьалххе шоашга малаггача га еза къоастадийя хьабоаггача цьабабараш, гаьнаш йохкарашца дагабоалаш хорж цар уж.

Хьалха, ахка юкье къахьача хана, гуйре гаргаггертгача хьахулаш йола тайп-тайпара гаьнаш йовзийта болалу базархой. Малаггача гаьна малаггача тайпара молха эш, лазар латаргдоацаш, дикаггача латарггюлаш фу де деза хьалхадоккх цар. Мехкарча хаоттамга хьежжа харжа еза гаьнаш, сога хьаьтгача. Масала, хьалха латаш йола гьамаггача йица длаьггача оаха итт шу хьалха. Бекарга, маьтсела бетташка вай мехка доггаш хул, цунга хьежжа хьатеха зизаш а дукха дисац, итт-пхийтта гьамаггача хулар хьаьккха - лоаца хулар гьадвахар. Цудухья тлехьяггача кхачаш йолча гьамаггача гаьнаш йица, длаьггача оаха хланз. Тахан юрташка бахараш меттел шахьярашка квартиракша бахараш а шоай цден гонахья, коа цьаьцаца сомий гаьнаш длайоггача ловш ба. Цьаьккха шеко яц кларцхала, къоахка, йарждакха, хьеха, цьабала (боршага), туя гаьнаш эшаш хиларах моттигаш баьццарьерзае; бакьда йицье йиш яц вай хьачий, боала, йажий, комарий гаьнаш а.

Царца сакьбердалуш баьхаь вай дай шортга беркат чуьцаш. Магасерча, Наьсарерча моллаггача цден хьалхашка яггача

Иажий га бларг хьоасташ хурггечий?! Деррига длаьдаьлча боккха маьл ба из га длаьггача сага шийна боаккхар. Хьаьна, мерза, дира кхача юхаьза; хьаьсий сомаш, сомаш лоаттабе беза истола тла массахана. Тахан вай теркалду, къонабараш а тлехья ций лертгача ца лелаш, цьаьцаца цьан хана влалла да аьнна хьоадеш а ца хеза лазараш гучадулаш болга. Деррига а вай буача кхачанца дувзадена да аьлча влалла харцахья хургдац, хлана аьлча вай мел юар деггача юсаеш еций? 100 кийла сомаш баа беза йоах цу оагглонцарча йилманхоша хлара сага шера, хлаьга вай дуккха а клезигаггача буь уж. Бакьда шун кора юхе хоза хьаж йоаггача йажа га яггларе-м дагадохаргдар шоана унахцлена кхача яхар фуд. Влалла хала а дац-кх из меттадоаладе - длайоггача гаьнаш, тахан ха

йоллаш, тладоаггача шера доаккхал дергда оаш.

100 шу тлехьашкахья хьежача, вай къаман цьан къонахчо таханарчул массайтгача дукхаггача гаьнаш длаьггача хургья ший вахаре. Вай дай-м цу гьулакхца чьоаггача сакьбердалуш баьхаьб, цудухья истол а диза хиннад. Интернетта оагглонашка фу доалл хьежаш, пелг хьекхаш зехьа га йоаеш ца а ваггаш; длаараванна бел беелла клоаг баьккхача, га йочуоттаь лавггача длаггача хьаькхача, шийна тлехья беркат доаржадергдола хлама дитарех хургва саг. Влалла хала хлама а мичад из, хлаьта кхоана хьа берашга, тлехьений тлехьенна хьалкховдаш хьабаккхаш баа сом хургба, баркал хилда ер длаьггачун аргдараш а корабеггача. Цу гьулакхца саг ираз долаш ву, хьаьнала ваха йомаву!

«ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ» ПРАВИТЕЛЬСТВА РИ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ КОРРУПЦИИ +7 (8734) 55-11-57, ЕДИНЬИЙ ТЕЛЕФОН СЛУЖБЫ СПАСЕНИЯ 112

сердало

Учредитель:
Государственное
автономное учреждение
«Издательский дом
«Сердало»

Главный
редактор:
Курскиева Х.А.

Адрес редакции и издателя:
Республика Ингушетия,
386101, г. Назрань,
Тер. Центральный округ
пр. И.Базоркина, 60.
Тел.: 8 (8734) 77-11-84
Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована
Управлением Роскомнадзора
по Республике Ингушетия.
Рег. номер ПИ № ТУ 06-00033
от 16 декабря 2024 г.

E-mail: serdalo@yandex.ru
Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены
в компьютерном центре
ГАО «Издательский дом «Сердало».

Время подписания номера
по графику в печать:
29 апреля 2026 г.
Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не
совпадать с позицией редакции.
При перепечатке
ссылка на газету обязательна.
Письма, рукописи, фотографии,
рисунки не рецензируются и не
возвращаются.
Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве
«Южный регион»,
с готовых диапозитивов
Адрес: 357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.
Заказ № _____ Тираж: 2000 экз.

Галгайчера боксёр къаман студенчески лига доакъашхо ва

Гаьгенакъан Марина

Галгайчера тлоарска кулга-хйоаллорга говзанча Тутайнакъан Мухъаммад-Амина дика толам баьккхар Эрригроссийски бокса студенчески лига яхъашка.

«Тренера Жандаранакъан Микаила кулгал деш, вай мехкахочо «дото» совглат даьккхар, 48 кг дозал дарашта юкье. Бекарга бетта 18-ча денгара 25 денга кхаччалца, Къарший-Черсий Республикан Домбай яхача юрта дъайихъар 13-14 шу даьннарашта юкьера яхъаш. Берий-ондаргий спортивни ишколе Юмалуш волча Тутайнакъан Мухъаммад-Амина дика толам баьккхар», - аьлар спортивни боахаме.

СКФО ондаргий яхъашка белгалбаьлар 19 шергара 22 шерга кхаччалца бола вай боксёраш

Гаьгенакъан Марина

СКФО ондаргий яхъашка белгалбаьлар 19 шергара 22 шерга кхаччалца бола вай мехкара боксёраш. Из хоам «Сердалога» бир боксах йолча Федераци зарбан болх лелабераша.

«Къилбаседа Кавказа моттигашкара лакха говзал йола 260 совглат спортсмен вар цига гулвеннараш. Вай мехкара Тлоаршхой Аслана 48 кийлах латтача дозалах дошо майдилг яьккхар (тренераш - Исмейланакъан Мухъмад, Садакъанакъан Мустафа).

51 кг дозал дарашта юкье «дотув» даьккхар Дзэнгенакъан Рахъима, 60 кг дозал дарашта юкье борза майдилг яьккхар Къоастой Хъамзата (тренераш Дзэнгенакъан Ибрахъим, Дзевранакъан Мухъмад).

Россе чемпионате дакъа лаца кийчо еш ва эллиной-румий оалача латарых вола ши спортсмен

Гаьгенакъан Марина

Суздаде дъаяхъа лерхъача Россе чемпионате дакъа лаца кийчо еш ба вай мехкара эллиной-румий оалача латарых вола ши спортсмен.

Из хоам «Сердалога» бир цу оаглонцарча министерствон зарбан болх лелабеча Гаппархой Аишас. «РФ Думан

депутат волча Бларахой Бекхана гю деш, Россе чемпионате кийчо еш ба Бларахой Мухъмад, Исмагал.

Лакха говзал йолча атлеташта новкъостал дир мехкара спорта хьал тоадара тлехъа дакъа лоацаш хъавоагъача депутата. Московски областе кийчон болх дъахъош хургба вай спортсменаш», - йоах тхога бенача хоамо.

ГОБЪЯВЛЕНИЯ

Утеранный аттестат №00624007174776, выданный СОШ №4 г. Карабулак в 2021 г. на имя Хамхоева Ислама Хасановича, считать недействительным.

Утеранное водительское свидетельство АН №279664, выданное ПУ №1 в 2010 г. на имя Добриевой Айшат Магомедовны, считать недействительным.

Маггалбика кхале дакъа лоацаш я, ерригроссийски къахъегама шоаттан юкье

Газданакъан Ахъмад

Галгайчен Маггалбика кхале боккха экологически болам длабихъар, Россе глешлошъяра Министерствос влшаагбелла. Дерригача доал дара дакъ тла юкъярлон дозонаш, юрташкара моттигаш чулоацаш лостам бе лаьрлар.

«Паччахъалкхен, доал деча дакъ тларча болхлой юкъярча низаца, иштта юртхой новкъосталца дукха болх бир: цлендир урамаш, гаьнашта кйр техар, хъагульъя нувхаш дъайихъар. Цъхана длахъош болча къахъегамо юрта куц сийрда-даьккхар, иштта цо таро елар наха влшаагкхета», - аьлар «Сердало» газетата Маггалбика кхален администраце зарбан болх лелабе-

раша.

Болам лаьрлар бар онлайн-кхадж тассара, «Вахара хъалаш» яха къаман проект кхоачашъяра. Къаьстта цудухъа белхий беш хиннараша терко тлаяхийтар шоаш цленде лаьрларча дозона. Цунна юкье бар Юкьерча Ачалкхен культуран Ценна тлабода кердаьккха никъ, Дола-Коара вай заман сквер.

Белхий беш хлара сага таро хилар ший кхален хургдолчун юкье дакъа лаца, иштта кхадж тоссача юкьеваха, 2027 шера тоае лерхъаш йола моттигаш хоржаш. Маггалбика кхале ши доазув оттадаьд харжа - Юкьерча Ачалкхен Мехдаьтхой урам, иштта Йоккхача Ачалкхен Гув тлара урам.